

Milieudienst West-Holland

Milieubeleidsplan 2003–2010

*voor Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest,
Warmond en Zoeterwoude*

Voorwoord

Bij milieu denken we tegenwoordig niet meer alleen aan regels, normen, beperkingen en sancties. Natuurlijk zijn er normen voor geluid en stank, voor schadelijke stoffen in de grond en in de lucht. Deze normstellende kant van milieu is nodig en zal daarom altijd wel blijven bestaan. De laatste jaren is echter ook een kant van het milieubeleid tot ontwikkeling gekomen die minder te maken heeft met het 'opgeheven vingertje'. Dit beleid houdt zich bezig met een duurzame leefomgeving, met milieu als basis voor een goede kwaliteit van de omgeving en het streven naar een duurzame toekomst van de wereld waarin we wonen, werken en leven.

Dit milieubeleid is breder dan voorheen, het wordt onderdeel van integraal omgevingsbeleid, schurkt aan tegen ruimtelijke ordening en bepaalt mede de inrichting van de ruimte voor werken en wonen. Milieubeleid krijgt steeds meer raakvlakken met welzijn en gezondheid, vanwege de aandacht voor een gezonde leefomgeving. Samen met natuurbeleid worden stappen gezet naar ecologische duurzaamheid. Ook aan een duurzame wereld wordt gewerkt; de benodigde energiebesparing en

CO₂ reductie voor het duurzaam gebruiken van eindige bodemschatten en het tegengaan van het broeikaseffect vergt van gemeenten, inwoners en bedrijven een grote inspanning. Tenslotte wordt met dit milieubeleid ook een grote verantwoordelijkheid bij inwoners en bedrijven neergelegd. Bij het gedrag van mensen en bij bedrijfsprocessen ligt in veel gevallen de sleutel tot een beter milieu.

In dit milieubeleidsplan vindt u de omslag terug van een controlerend naar een voorwaardenscheppend, van beperkend naar kansen creërend, van sectoraal naar gebiedsgericht milieubeleid. Het is een plan voor en van de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Warmond en Zoeterwoude. Een product van de samenwerking tussen deze gemeenten binnen de Milieudienst West-Holland. Eenheid van beleid was een belangrijke reden om in het jaar 2001 de Milieudienst West-Holland op te richten. Dit milieubeleidsplan is hier een belangrijke proeve van. Als wethouders milieu zijn wij trots op dit plan. Het is een ambitieus plan waarmee een leefbare en duurzame regio een stap dichterbij komt.

Ir. H.A. Meester-Broertjes
Wethouder gemeente Oegstgeest
Voorzitter Dagelijks Bestuur Milieudienst West-Holland

Drs. A.C. de Vroomen
Wethouder gemeente Warmond

W. de Boer
Wethouder gemeente Leiden

Drs. H.O. van der Kooi
Wethouder gemeente Zoeterwoude

D.L. MacGillavry
Wethouder gemeente Leiderdorp

Ambitieuw en realistisch

Dit milieubeleidsplan verwoordt het streven naar een gezonde, veilige leefomgeving waarin het prettig wonen en werken is. In de wensbeelden, met als horizon het jaar 2050, is in kort bestek de lange termijn visie vastgelegd. Dit is waar het regionale milieubeleid naar streeft. De wensbeelden zijn zo realistisch, maar ook zo ambitieus als redelijkerwijs mogelijk is. Elk van de drie hoofdstukken begint met een wensbeeld.

Op weg naar het realiseren van de wensbeelden zijn doelstellingen geformuleerd voor het jaar 2010. Deze doelstellingen zijn verwoord per thema. De doelstellingen zijn meetbaar en te realiseren binnen de planperiode. Dit betekent niet dat de doelstellingen pas in 2010 worden behaald; sommige doelstellingen zullen (aanmerkelijk) eerder bereikt worden. Bij elk thema worden activiteiten genoemd waarmee de doelstellingen bereikt worden. In het uitvoeringsprogramma bij dit plan staat van deze activiteiten indicatief aangegeven wanneer ze worden uitgevoerd en door wie.

AFBAKENING

Het milieubeleidsplan is een regionaal product: vóór en ván de vijf gemeenten die deelnemen aan de Milieudienst. Er is voor gekozen één milieubeleidsplan te maken in plaats van een plan voor elke gemeente. Het realiseren van uniformiteit van beleid in deze regio was immers een belangrijk doel voor de oprichting van een regionale Milieudienst.

Waar mogelijk is aangesloten bij gemeentelijk en regionaal beleid. Het nu voor u liggende milieubeleidsplan beslaat die terreinen waar de Milieudienst een beleidsvormende, adviseerende of uitvoerende taak heeft.

Op een aantal milieugerelateerde terreinen voeren de gemeenten hun eigen beleid. Te denken valt aan afvalbeleid, maar ook aan het beleid met betrekking tot groenbeheer en het onderhoud en schoonhouden van de straten, wat een sterke relatie heeft met de ervaren milieukwaliteit. Deze aspecten zijn niet opgenomen in dit plan. De Gevulei, regionaal orgaan op afvalgebied, legt de regionale doelstellingen vast in een eigen beleidsplan. Het gaat hier onder meer over het verminderen van de hoeveelheid huishoudelijk afval, het gescheiden inzamelen en het milieuvriendelijk verwerken van afval.

FINANCIËN

In het uitvoeringsprogramma is indicatief aangegeven hoe de activiteiten worden uitgevoerd, door welke organisaties, wanneer en met welke middelen.

Veel activiteiten passen binnen de reguliere capaciteit en de bestaande budgetten van de gemeenten en de Milieudienst. In een beperkt aantal gevallen is aanvullende financiering noodzakelijk of zullen kosten worden doorberekend binnen projecten. Soms is al in de dekking van deze uitgaven voorzien. Veelal is nader onderzoek nodig naar de wijze waarop de activiteit moet

worden uitgevoerd en wat de (financiële) consequenties zijn voor de gemeenten en de Milieudienst. In deze gevallen volgt hierover nog nadere besluitvorming of wordt het in ander beleid vastgelegd. Met het vaststellen van het Milieubeleidsplan wordt dus over activiteiten die aanvullende middelen vergen nog geen definitief besluit genomen.

PROCES

Aan de totstandkoming van dit milieubeleidsplan hebben een groot aantal mensen en organisaties een bijdrage geleverd. Zowel de gemeentelijke organisaties, externe partners als maatschappelijke groeperingen hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het formuleren van acties en doelstellingen. De ambtelijke conferentie en de conferentie met inwoners waren voor dit plan van grote waarde, evenals de vele gesprekken die in de aanloop tot dit plan zijn gevoerd. Veel dank gaat daarom uit naar allen die hun betrokkenheid hebben getoond.

SPEERPUNTEN

Uit dit plan zijn een drietal speerpunten te destilleren voor het milieubeleid voor de komende jaren. Dit zijn punten die extra aandacht vragen van zowel de gemeenten, de Milieudienst als de externe partners.

► Klimaatbeleid en energiebesparing

De gemeenten in de regio willen aan de Kyoto-verplichtingen voldoen. Dit vraagt een grote inspanning op een veelvoud van terreinen. Het klimaatbeleid is vooral gericht op het beperken van de vraag naar energie, het omschakelen naar duurzame energie en het zuinig gebruiken van energie. Hiermee heeft het klimaatbeleid onder meer invloed op beleid ten aanzien van verkeer en vervoer, woningbouw en gebouwenbeheer. Met grote inzet kan worden bereikt dat in 2010 de CO₂-uitstoot in deze regio in elk geval met 6% afgenomen is ten opzichte van 1990 en tenminste 5% van het totale energieverbruik binnen de gemeenten duurzaam wordt opgewekt.

Zie hiervoor pagina 31 en verder.

► Streven naar het optimale

Een goede milieukwaliteit is een belangrijke randvoorwaarde voor het leefbaar houden van de regio. Binnen het beleid ten aanzien van de lokale milieukwaliteit wordt in dit plan daarom op meerdere plekken het streven naar een optimale milieukwaliteit verwoord. Deze milieukwaliteit is, zeker in gebieden waar veel mensen wonen, aanmerkelijk beter dan wat wettelijk met grenswaarden en normen door rijksbeleid wordt voorgeschreven. Dit wordt uitgewerkt in het gebiedsafhankelijk milieubeleid en in deelaspecten, zoals geluidbeleid, luchtkwaliteit, geur en externe veiligheid.

Zie hiervoor de pagina's 10-16.

► Integratie van milieu in ander beleid

Milieuaspecten zijn steeds meer geïntegreerd in het gemeentelijk beleid. Dit is ook noodzakelijk; een beter milieu begint vooral buiten de Milieudienst. Ruimtelijke en economische keuzes zijn vaak bepalend voor de lokale milieukwaliteit, voor het behoud van landschappelijke en ecologische waarden en voor de duurzaamheid van de regio in zijn geheel.

De integratie van milieuaspecten vraagt om een andere werkwijze van zowel gemeentelijke afdelingen als van de Milieudienst. Van beide wordt een sterkere betrokkenheid bij elkaars werk en verantwoordelijkheden verwacht. Daarnaast is het van belang dat wordt samengewerkt met partners als woningcorporaties, bouwpartners, brandweer, Hoogheemraadschap, GGD, politie en maatschappelijke groeperingen. In dit milieubeleidsplan is deze verwevenheid in alle hoofdstukken zichtbaar. Een aantal doelstellingen en acties is daarom vooral procesmatig van aard. Zie hiervoor pagina 24.

RAPPORTAGE EN EVALUATIE

Om de realisatie goed te kunnen toetsen zijn de activiteiten in dit beleidsplan zo specifiek mogelijk geformuleerd. Soms was dit niet mogelijk. In een aantal gevallen volgt een nadere uitwerking, nadere besluitvorming of werkt de actie door in de beleidsontwikkeling van ander beleid.

De in dit plan genoemde activiteiten krijgen een plek binnen de jaarprogramma's van zowel de gemeentelijke afdelingen als de Milieudienst en worden hiermee opgenomen in de plancyclus van zowel gemeenten als Milieudienst. De Milieudienst zelf rapporteert drie keer per jaar. In het jaarverslag zal worden gerapporteerd over kenmerkende aspecten uit dit plan.

Daarnaast vindt in het laatste kwartaal van 2005 een tussen-evaluatie plaats van het hele milieubeleidsplan. Met deze tussenevaluatie kan de balans op milieugebied van de huidige collegeperiode worden opgemaakt. Daarnaast kan tijdig worden bijgestuurd als uit deze evaluatie blijkt dat de doelstellingen uit dit plan waarschijnlijk niet gehaald zullen worden. Tenslotte kan deze tussenevaluatie dienen als input voor de dan op te stellen nieuwe collegeprogramma's.

MONITORING

Om de voortgang van het milieubeleid in de regio te volgen en tijdig te kunnen bijsturen is het nodig deze voortgang te monitoren. Er bestaan echter verschillende soorten indicatoren waarmee de voortgang kan worden gevolgd. Inputindicatoren geven de inzet weer, in middelen als tijd en geld. Outputindicatoren geven de 'productie' weer, bijvoorbeeld het aantal verleende vergunningen, het aantal verrichte controles, het aantal verstrekte adviezen en het aantal geplaatste zonneboilers etc. Dergelijke indicatoren gebruikt de Milieudienst in haar periodieke rapportages en jaarverslag. Daarnaast zijn er ook effectindicatoren; deze geven de resultaten van de geleverde inspanningen weer. Voorbeelden hiervan zijn de hoeveelheid benzeen en NO₂ in de lucht, het aantal geluidgestoorde woningen en de hoeveelheid duurzaam opgewekte energie in megawatt.

Over de jaren 2001 en 2002 heeft de Milieudienst voor de vijf gemeenten de milieumonitor van het ministerie van VROM ingevuld. Met ingang van 2003 is deze monitor komen te vervallen. Indicatoren die in deze monitor werden gebruikt zijn bijvoorbeeld het aantal bedrijven met en zonder een actuele vergunning, het aantal bestemmingsplannen waarin voorschrif-

ten zijn opgenomen ten aanzien van de duurzame inrichting van bedrijventerreinen en de stand van zaken betreffende de sanering van risicovolle overstorten.

Bij deze monitor wordt aangesloten met de eigen monitor die in 2004 wordt ontwikkeld. De opgave hierbij is het ontwikkelen van indicatoren die goed en relatief makkelijk meetbaar zijn, voldoende nauwkeurig zijn en die daadwerkelijk iets zeggen over de gerealiseerde voortgang op milieugebied. De regionale milieumonitor zal zowel de voortgang van regulier milieubeleid als de voortgang van kenmerkende onderdelen uit dit milieubeleidsplan weergeven.

Prettig, gezond & veilig

Wensbeeld — De omgeving is prettig, gezond en veilig en wordt ook zo ervaren. Geluidbelasting, geuroverlast en luchtverontreiniging verstoren dit zo weinig mogelijk. Op plaatsen waar mensen wonen, sporten of anderszins langdurig verblijven is de milieudruk aanmerkelijk lager dan de wettelijke grenswaarden. Overal wordt voldaan aan de risiconormen. Bij kwetsbare bestemmingen als scholen, zorginstellingen en woningen zijn deze risiconormen aangescherpt. Kortom: de milieubelasting is passend bij de functie van het gebied.

INLEIDING

Een schoon milieu is essentieel voor de gezondheid en veiligheid van mensen en draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en van de natuur. In dit hoofdstuk gaat het vooral over het beperken van veiligheidsrisico's in de leefomgeving en de manier waarop we omgaan met luchtverontreiniging, lawaai en stank. Door het verbeteren van de lokale milieukwaliteit worden positieve (gezondheids)effecten voor de bevolking behaald. De gemeentelijke invloed op de lokale milieukwaliteit is groot. De voornaamste lokale bronnen van milieuverontreiniging zijn autoverkeer en bedrijvigheid, vandaar dat deze in dit hoofdstuk aparte aandacht krijgen.

Voor veel aspecten van lokale milieukwaliteit (geluid, luchtkwaliteit, veiligheid) zijn landelijk minimumniveaus vastgelegd. De ambitie van dit milieubeleidsplan is om een stap verder te gaan dan dit wettelijk niveau. Zo wordt een optimale leefomgeving gerealiseerd.

Een deel van het gezondheidsverlies in Nederland is toe te schrijven aan milieufactoren. De belangrijkste oorzaken voor gezondheidsverlies zijn de verontreiniging van de buitenlucht met fijn stof, NO₂ en ozon, ernstige geluidhinder door verkeer en bedrijvigheid en verontreiniging van het binnenmilieu met radon, fijn stof en allergene biologische agentia (huisstofmijt, schimmel).

Van verschillende milieufactoren zijn de gezondheidseffecten moeilijk in kaart te brengen. De eigenschappen van veel stoffen zijn onbekend en er is weinig inzicht in de effecten van het zogenoemde 'stapelen': het blootgesteld staan aan verschillende stoffen en bedreigingen. Tenslotte is de mate waarin men zich bedreigd voelt in combinatie met het gevoel van onvermogen iets aan die bedreiging te kunnen doen van invloed op de gezondheid. Een goede milieukwaliteit veraangenaamt daarom niet alleen het leven; het draagt ook bij aan een betere gezondheid.

Gebiedsafhankelijk milieubeleid

Rustige woonwijken, lintbebouwing in de groene polder, bedrijventerreinen, de Leidse binnenstad: in de regio zijn heel diverse gebieden aanwezig. De aard en de functie van deze gebieden zijn verschillend en daarmee ook de eisen die vanuit bewoners en natuur aan de milieukwaliteit van deze gebieden worden gesteld. Ook de redelijkerwijs te behalen milieukwaliteit verschilt per gebied, evenals de mogelijkheden om milieuvriendelijke voorzieningen aan te brengen. Kortom: per gebied zijn de eisen, mogelijkheden, kansen en bedreigingen voor het milieu verschillend. Dit komt tot uiting in steeds meer facetten van het milieubeleid. De aanpak van lokaal geluidbeleid (voorheen MIG genoemd) is een voorbeeld van de ontwikkeling naar gebiedsafhankelijk milieubeleid. Ook bij aspecten als bodembeheer, luchtverontreiniging, ecologie, geur en veiligheid wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de functie van het gebied.

Met gebiedsafhankelijk milieubeleid wordt recht gedaan aan lokale verschillen. Het betekent eveneens dat op sommige plaatsen meer hinder wordt geaccepteerd dan op andere. Met andere woorden: de kwaliteitseisen zijn variabel.

In projecten als Stad & Milieu en in het eerder genoemde lokale geluidbeleid wordt hiermee al ervaring opgedaan.

In het geluidbeleid zijn voor een deel van de regio al gebiedstypen uitgewerkt. De indeling in gebiedstypen is de basis voor gebiedsafhankelijk beleid op andere aspecten.

Doelstelling Gebiedsafhankelijk milieubeleid: In 2010 is gebiedsafhankelijk milieubeleid gerealiseerd. Voor elk gebiedstype is een profiel opgesteld waarin wordt aangegeven welke milieuaspecten belangrijk zijn, welke milieukwaliteitsdoelen bij het profiel horen en welke kansen en bedreigingen er zijn om milieudoelen te kunnen verwezenlijken. Per gebiedstype zijn kwaliteitseisen vastgelegd voor de aspecten luchtverontreiniging, geur en geluid.

- ▶ Voor elk deelgebied binnen de gemeenten wordt een profiel ontwikkeld. Hiermee wordt aangegeven in welke mate het gebied voldoet aan de milieukwaliteitseisen, welke aspecten voor het specifieke gebied van belang zijn (kansen en bedreigingen) en waaraan prioriteit wordt gegeven.

Luchtkwaliteit

Volgens het besluit luchtkwaliteit van juli 2001 mogen in 2010 geen overschrijdingen van de grenswaarden meer voorkomen. De omvang van de gezondheidsrisico's van de huidige luchtverontreiniging is dusdanig dat met het bereiken van dit doel al gezondheidswinst behaald wordt. In de regio is het streven om daar waar mensen lang verblijven (woningen, scholen, sportvelden) een luchtkwaliteit te realiseren die aanmerkelijk onder de grenswaarden ligt. Dit zal worden vastgelegd in het gebiedsafhankelijk milieubeleid.

Door middel van de rapportage luchtkwaliteit wordt de luchtverontreiniging door fijn stof, NO₂, benzeen en ozon inzichtelijk gemaakt. Bij overschrijdingen van de normen voor NO₂ en benzeen zijn gemeenten verplicht plannen te maken om dit tegen te gaan. Er zullen dus verkeerstechnische of planologische ingrepen moeten worden gedaan. Op dit moment speelt dit vooral in Leiden. Voor overschrijdingen van de normen voor fijn stof is het rijksbeleid de bepalende factor. In hoeverre in 2010 overschrijdingen van de grenswaarden plaatsvinden is vooral afhankelijk van de mate waarin de verkeersintensiteit toeneemt.

Doelstelling Luchtkwaliteit: In 2010 vinden geen overschrijdingen van de grenswaarden uit het Besluit Luchtkwaliteit meer plaats. Op het merendeel van de plaatsen waar mensen wonen, sporten of anderszins langdurig verblijven is de concentratie aan luchtverontreinigende stoffen beduidend lager dan de toegestane grenswaarden. Verkeer en bedrijvigheid veroorzaken minder luchtverontreiniging.

- ▶ Met de bij de thema's 'verkeer' en 'bedrijven' genoemde maatregelen, maar ook door rekening te houden met de luchtkwaliteit bij ruimtelijkeordeningsplannen, wordt voorkomen dat grenswaarden worden overschreden. Hierbij is extra aandacht voor de concentraties benzeen en NO₂ op locaties waar mensen langdurig verblijven. Hier wordt gestreefd naar een aanmerkelijk lagere concentratie. Dit wordt vastgelegd in het gebiedsafhankelijk beleid.
- ▶ Voor locaties waar de plandrempel van het besluit luchtkwaliteit wordt overschreden worden plannen gemaakt om de luchtkwaliteit te verbeteren.
- ▶ Bij overschrijdingen van de grenswaarden wordt jaarlijks gerapporteerd over de luchtkwaliteit op die locatie en over het al dan niet bereiken van de doelstellingen daar. Eén keer in de drie jaar wordt een algehele rapportage luchtkwaliteit gemaakt voor alle gemeenten als bedoeld in het besluit luchtkwaliteit.
- ▶ Bij het verlenen van concessies aan busmaatschappijen wordt het gebruik van roetfilters als voorwaarde opgenomen.

Geluid

Burenlawaai, auto- of railverkeer, overlast van bedrijven en van vliegtuigen: in een dichtbevolkte regio als deze is stilte steeds meer een schaars goed. Te veel geluid is niet alleen vervelend, het leidt ook tot stress en slaapstoornissen en daarmee tot gezondheidsproblemen. Met het nieuwe lokale geluidbeleid wordt invulling gegeven aan de behoefte om lokaal te kunnen differentiëren en zo meer maatwerk te leveren: een passend geluidniveau per gebied. Binnen gebieden kunnen de kwaliteitseisen fluctueren. Zo krijgen in het geluidbeleid rustige hofjes in de drukke binnenstad de bescherming die ze verdienen. Bij woningen met een hoge geluidbelasting wordt gestreefd naar het behouden of realiseren van in elk geval één stille(re) zijde.

Voor een goed inzicht in de geluidproblematiek wordt de bestaande geluidbelastingkaart uitgebreid tot alle gemeenten. De kaart wordt aangepast aan de eisen van de Europese richtlijn Omgevingslawaai.

Veel woningen in de regio staan bloot aan meer verkeerslawaai dan wenselijk is. De circa duizend meest urgente woningen zijn opgenomen op de zogenaamde A-lijst. Bij de woningen worden indien relevant geluidisolierende maatregelen genomen, ook wel gevelsanering genoemd. De voortgang van het saneren van deze woningen is echter afhankelijk van het vrijkomen van de benodigde financiën. Voor Leiden verloopt dit via het budget van het Meerjarenontwikkelingsprogramma, voor de overige gemeenten komt dit geld uit het provinciale isv budget. Ook verkeersmaatregelen en maatregelen bij bedrijven zijn een

belangrijk middel voor het tegengaan van geluidhinder en het voorkomen van nieuwe probleemsituaties. Hogere waarden die zijn vastgelegd volgens de procedure 'aanvraag hogere grenswaarden' worden in een registratiesysteem vastgelegd. Zo wordt overzicht behouden over deze, juridisch vastgestelde, waarden. Een aandachtspunt is het voortbestaan van maatregelen die in deze situaties zijn getroffen om geluidoverlast te beperken, zoals geluidschermen of stil wegdek.

Zo'n twee miljoen Nederlanders ondervinden ernstige hinder van hun burenen. Burenlawaai is daarmee een belangrijk probleem. Met het in werking treden van het nieuwe Bouwbesluit per 1 januari 2003 zijn de eisen voor contactgeluiden bij nieuwbouwwoningen aangescherpt met 5 dB(A). Bij nieuwbouw en renovatie is verdere aanscherping, ook van de luchtgeluidisolatie, echter wenselijk. Bij bestaande woningen is het tegengaan van geluidhinder met technische maatregelen lastiger. Het beïnvloeden van gedrag door middel van voorlichting is hier het aangewezen middel.

Vliegverkeer is in deze regio een bron van geluidoverlast. Naast Schiphol draagt ook vliegveld Valkenburg bij aan deze hinder. Bestuurlijk vindt er overleg plaats met Schiphol binnen de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Schiphol. De inbreng in dit overleg wordt gecoördineerd door de Milieudienst. Het terugbrengen van de geluidhinder in de regio veroorzaakt door vliegverkeer van Schiphol en het realiseren van een goed meet- en registratienet zijn de speerpunten van

de regionale inbreng. Voor Schiphol zijn overigens normen vastgesteld door het rijk: zo moet in 2005 het aantal ernstig gehinderden binnen het zogenaamde PKB-gebied met 50% zijn afgenomen en moet het aantal slaapgestoorden 70% lager zijn dan in het ijkjaar 1990. Zowel Leiden, Oegstgeest als Warmond liggen binnen dit PKB gebied.

Doelstelling Geluid: In 2010 ligt de geluidbelasting van alle woningen in de regio beneden het wettelijk vastgestelde niveau van 70 dB(A). Van de woningen met een te hoge geluidbelasting, die voorkomen op de A-lijst, is tenminste 50% gesaneerd. Met lokaal geluidbeleid is invulling gegeven aan de wens een bij de functie passende geluidkwaliteit te realiseren. Verkeer en bedrijvigheid zijn minder een bron van geluidoverlast. Nieuwe gevallen van geluidoverlast worden voorkomen. In woningbouwprojecten waar de gemeenten bij betrokken zijn worden aangescherpte normen voor geluidisolatie opgenomen. De geluidhinder als gevolg van het vliegverkeer van Schiphol blijft binnen de milieunormen. Dit wordt geregistreerd door het in de regio geplaatste meet- en registratiesysteem.

- ▶ Met het lokale geluidbeleid wordt per gebied een passende geluidkwaliteit vastgelegd. Extra aandacht wordt hierin gegeven aan stille gebieden in de stad, zoals hofjes. Bij woningen wordt gestreefd naar tenminste één stille gevel.
- ▶ De geluidbelastingkaart wordt voor alle gemeenten opgesteld. Met ingang van 2008 wordt periodiek gerapporteerd conform de Europese regelgeving. Voor de gemeenten Leiderdorp, Leiden en Oegstgeest worden tevens de voor deze gemeenten verplichte actieplannen opgesteld.
- ▶ De gevelsanering van A-lijst woningen wordt voortgezet volgens het op te stellen regionale uitvoeringsprogramma.
- ▶ Verkeersremmende maatregelen worden zo mogelijk geluidarm uitgevoerd. Waar mogelijk wordt bij wegaanpassingen van drukke wegen geluidreducerend asfalt toegepast.
- ▶ Er wordt een registratiesysteem opgezet voor de waarden die zijn vastgesteld volgens de procedure 'hogere grenswaarde'. Dit onder meer uit het oogpunt van rechtsbescherming van de burger.
- ▶ Een aantal bedrijventerreinen in de regio is geluidgezoneerd. Het beheer van deze geluidzones is een aandachtspunt. Bij de terreinen in Leiden is een systeem van zonebeheer aanwezig. Dit wordt uitgebreid naar Zoeterwoude. In de overige gemeenten bevinden zich geen geluidgezoneerde terreinen.
- ▶ Gemeenten stellen via het DuBoPlus pakket aanvullende eisen aan de geluidisolatie bij nieuwbouw en renovatie van woningen. Deze eisen liggen boven de huidige eisen van het Bouwbesluit. Voor zowel luchtgeluidisolatie als contactgeluid gaat het om een verbetering van 5 dB(A). In situaties waar gemeenten het DuBoPlus pakket niet kunnen eisen worden opdrachtgevers gestimuleerd deze geluid- en isolatienormen over te nemen.

- ▶ Bij Schiphol wordt aandacht gevraagd voor de noodzaak tot betere monitoring van de geluidhinder veroorzaakt door vliegverkeer. De instelling van een goed monitorings- en meetstelsel is hiervoor noodzakelijk. Daarnaast zal geluidhinder moeten worden tegengegaan door het beperken van het laag aanvliegen en zo mogelijk door het aanpassen van aanvlieg- of uitvliegroutes.

Geur

In deze regio is overlast van stank gelukkig een niet veel voorkomend probleem. Dit moet zo blijven. Hinder op dit gebied is vrijwel altijd afkomstig van bedrijven. Het is uit het oogpunt van rechtsgelijkheid belangrijk dat de Milieudienst in individuele gevallen van geurhinder volgens eenduidige criteria beslist over het al dan niet accepteren van (enige mate van) geurhinder. Landelijk is overigens het streven dat in 2010 geen ernstige geurhinder meer voorkomt.

Een apart aandachtspunt, ook landelijk, is het conflict tussen de wens het groene gebied leefbaar te houden (en burgerwoningen mogelijk te maken) en de normen omtrent zogenaamde 'stankcirkels' rond agrarische bedrijven. Dit speelt met name in Zoeterwoude.

Geurbestrijding kan plaatsvinden door ruimtelijke scheiding. Bij niet-agrarische bedrijven wordt geurhinder echter vooral bij de bron aangepakt. Dit betekent dat bestrijding van stank door bedrijfsinterne milieuzorg (aanpassing productieproces of een ontgeuringsinstallatie) of door vergunningverlening en handhaving plaatsvindt. Het ontwikkelen van objectieve criteria voor de vaststelling van stankoverlast is een van de eerste stappen op weg naar geurbeleid.

Doelstelling Geur: In 2010 is in de regio sprake van een acceptabel hinderniveau. Geurhinder wordt zoveel mogelijk voorkomen of weggenomen. Coherent gebiedsafhankelijk geurbeleid is vastgesteld. Dit betekent dat er in individuele gevallen volgens eenduidige criteria beslissingen worden genomen over het tegengaan of accepteren van (enige mate van) geurhinder. Deze criteria zijn gebiedsafhankelijk.

- ▶ In het gebiedsafhankelijk milieubeleid wordt ook geurbeleid opgenomen. Hierin worden objectieve en toetsbare criteria aangelegd voor de vaststelling van hinder. Aangegeven wordt welke technische middelen moeten worden toegepast en welke geurhinder acceptabel is.
- ▶ Bij het vaststellen en vernieuwen van milieuvergunningen worden de hierin opgenomen normen ten aanzien van geur gerelateerd aan de gebiedstypologie van de omgeving. Indien nodig worden bij AMvB bedrijven nadere eisen opgelegd.

Externe veiligheid

Dit is een veilige regio. Van zware industrie is geen sprake. Slechts enkele bedrijven vallen onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen. Maar ook in deze regio is externe veiligheid een aandachtspunt. Externe veiligheid gaat over de veiligheid van (groepen) mensen die zich bevinden in de omgeving van een risicovolle activiteit en die niets met deze activiteit te maken hebben. Het gaat om bedrijfsactiviteiten en vervoer van gevaarlijke stoffen over de weg, het spoor, over water of via een buisleiding die bij calamiteiten risico's voor de omgeving met zich meebrengen. Ruimtelijke scheiding van risicovolle activiteiten ten opzichte van gevoelige bestemmingen zoals woningen is de beste methode om risico's te beperken. Een andere mogelijkheid om risico's te beperken is het nemen van maatregelen waardoor de kans op een ongeval wordt verkleind. Met dit laatste wordt het effect van het incident echter niet ingeperkt.

In een dichtbebouwde regio als deze is het niet altijd mogelijk om alle risico's met behulp van ruimtelijke scheiding te elimineren. Er zijn bedrijven met een relatief beperkt risico die door hun ligging ten opzichte van woningen en andere gevoelige bestemmingen extra aandacht nodig hebben. Daarnaast is het vervoer van gevaarlijke stoffen een aandachtspunt in het lokale beleid. Op dit moment overschrijdt dit vervoer de grenswaarde voor het plaatsgebonden risico niet. Voor dit transport bestaat een routeringsregeling. Om tot een samenhangende afweging te komen tussen verschillende belangen is goed inzicht in de externe veiligheidssituatie

nodig. Registratie en informatievoorziening vormen daarom de basis voor het externe veiligheidsbeleid. Daarnaast is goede, actuele informatie essentieel bij eventuele calamiteiten. Op basis van risico-inventarisaties kunnen bestaande risicovolle situaties worden opgelost en nieuwe knelpunten worden voorkomen. Een aandachtspunt in de regio ligt overigens bij de LPG-stations en de bevoorrading daarvan (en de bevoorrading via deze regio van LPG-stations in andere plaatsen).

Doelstelling Externe veiligheid: In 2010 is er een actueel beeld van de externe veiligheidssituatie in de gemeenten. Deze informatie is toegankelijk voor alle hulpverleningsdiensten en overheden. Bestaande knelpunten zijn opgelost. Dit betekent dat zowel in bestaande als in nieuwe situaties wordt voldaan aan het plaatsgebonden risico. Kwetsbare functies zoals scholen, zorginstellingen en woningen voldoen daarnaast ook aan het groepsrisico.

- ▶ De veiligheidssituatie rond bedrijven en het vervoer van gevaarlijke stoffen wordt in kaart gebracht. Dit is in 2005 gerealiseerd. Deze informatie is in eerste instantie bedoeld voor hulpverleningsdiensten en overheden maar wordt ook op publiek-vriendelijke wijze toegankelijk gemaakt. Het voorkomen van onnodige onrust is hierbij een aandachtspunt.

- ▶ Voor knelpunten wordt een plan opgesteld en uitgevoerd om uiterlijk in 2010 aan de landelijke eisen t.a.v. externe veiligheid te voldoen.
- ▶ Informatie over bedrijven die relevant is tijdens calamiteiten wordt in een praktisch informatiesysteem opgenomen dat beschikbaar is voor hulpdiensten.
- ▶ Onderzocht wordt of het mogelijk is per gemeente een centraal informatiesysteem op te zetten waarmee inzicht wordt gekregen in alle vergunningen en ontheffingen van een bedrijf.
- ▶ LPG-stations in de bebouwde omgeving en de aanvoer van LPG vormen een belangrijk aandachtspunt. Het gaat hierbij zowel om de tankstations zelf als om de bevoorrading als risicobron. LPG-stations in de bebouwde kom zullen worden verplaatst of moeten hun activiteiten beëindigen.
- ▶ Eenmaal in de vier jaar wordt onderzoek gedaan naar de risicobeleving van burgers. Deze informatie wordt gebruikt in het externe veiligheidsbeleid.

HOEVEEL RISICO IS ACCEPTABEL?

Er bestaan geen garanties in het leven en een ongeluk zit in een klein hoekje. Spreekwoorden zeggen genoeg; volkomen veiligheid is een illusie. Toch is er sinds de vuurwerkramp in Enschede veel veranderd in het landelijk veiligheidsbeleid. Het landelijk externe veiligheidsbeleid is meer en meer verankerd in wetgeving. Voor het vastleggen van normen voor externe veiligheid wordt gebruik gemaakt van twee maten voor het berekend risico: het plaatsgebonden risico en het groepsrisico. Het plaatsgebonden risico wordt uitgedrukt in PR-contouren. De grenswaarde voor woningen en kwetsbare objecten is gesteld op 10^{-6} per jaar. Op deze plaatsen mag de kans dat een persoon die permanent onbeschermd op die plaats verblijft, komt te overlijden als gevolg van een ongeval door een risicovolle activiteit, niet groter zijn dan eenmaal per miljoen jaar.

Met het groepsrisico wordt de kans beschreven dat in één keer een relatief grote groep mensen komt te overlijden als gevolg van een risicovolle activiteit. Het voldoen aan de normen voor het groepsrisico is wenselijk maar niet verplicht.

Verkeer

Zowel voor luchtverontreiniging als voor geluid is autoverkeer de belangrijkste lokale bron van milieubelasting in de gemeenten. Door middel van de regionale verkeersmilieukaart en Urbis, het digitale milieukwaliteitssysteem, ontstaat inzicht in de milieubelasting door verkeersstromen. Deze verkeerskaart wordt regelmatig geactualiseerd.

Hoewel er in toekomstscenario's voor 2010 van uit wordt gegaan dat auto's stiller, schoner en zuiniger zullen zijn, wordt deze milieuwinst voor een groot deel tenietgedaan door de eveneens verwachte toename van het autoverkeer. In landelijk en provinciaal verkeer- en vervoersbeleid is het tegengaan van automobiliteit geen beleidswens meer, maar wordt uitgegaan van het beheersen van de groei. Het doel is duurzame mobiliteit. Zowel de bereikbaarheid van de voorzieningen als een kwalitatief goede leefomgeving zijn gewaarborgd. Het beperken van toename van het aantal autokilometers draagt in grote mate bij aan een beter milieu. Vooral de lokale milieukwaliteit in bepaalde delen van het verstedelijkte gebied van de regio is gebaat bij minder auto's. Daarnaast is de verbranding van olieproducten zoals benzine een grote bron van CO₂ uitstoot. Andere brandstoffen en een zuinige rijstijl dragen daarom bij aan het klimaatbeleid. Toch blijft op de middenlange termijn het beheersen van de groei van het aantal autokilometers noodzakelijk voor het realiseren van de doelstellingen van het klimaatbeleid.

Doelstelling Verkeer: In 2010 zijn door infrastructurele maatregelen de negatieve gevolgen van het autoverkeer voor de milieukwaliteit teruggebracht. Zo is het aantal geluidgehinderden door verkeer aantoonbaar minder dan in 2003. Er zijn in 2010 geen overschrijdingen van de grenswaarden van het besluit luchtkwaliteit meer. Daarnaast is door diverse activiteiten de groei van het (vracht)autoverkeer binnen aanvaardbare grenzen gebleven en zijn andere vormen van vervoer (fiets, openbaar vervoer) gestimuleerd.

- ▶ Er wordt een regionaal actieplan mobiliteitsmanagement opgesteld om de bereikbaarheid te verbeteren en de groei van het autoverkeer te beheersen.
- ▶ Met maatregelen zoals verkeerscirculatieplannen, groene golven, snelheidsbeperkingen, de aanleg van rotondes en planologische ingrepen worden de negatieve gevolgen van het autoverkeer voor de luchtkwaliteit en de geluidhinder aangepakt.
- ▶ Verkeersremmende maatregelen worden geluidarm uitgevoerd. Waar mogelijk wordt bij wegaanpassingen van drukke wegen geluidreducerend asfalt toegepast.
- ▶ Er wordt regionaal parkeerbeleid ontwikkeld dat bijdraagt aan het terugdringen van het autoverkeer.
- ▶ Door toepassing van de verruimde reikwijdte in de milieuvergunning wordt van alle bedrijven waar dit relevant is het opstellen en uitvoeren van een vervoersplan gevraagd. Andere bedrijven en instellingen worden tot vervoersmanagement gestimuleerd door middel van voorlichting.
- ▶ Het fietspadennetwerk wordt verbeterd, zowel lokaal als

regionaal. Fietsen wordt aantrekkelijker gemaakt. Ook de bereikbaarheid van openbaarvervoerhaltes per fiets wordt verbeterd.

- ▶ Ook na de aanleg van de RijnGouweLijn wordt een goede bereikbaarheid per bus van de niet direct aan de RijnGouweLijn liggende gebieden gehandhaafd.

Bedrijven

Natuurlijk moeten bedrijven voldoen aan de geldende milieunormen, vastgelegd in wetgeving en vergunningen. De Milieudienst ziet toe op de naleving en legt bij overtreding sancties op. Toch blijft bedrijvigheid in sommige gevallen een bron van overlast voor de directe omgeving. Ruimtelijke spreiding van bedrijven kan een bijdrage aan de bestrijding van overlast en risico's leveren. Ook kunnen bedrijven die overlast of risico's opleveren worden geclusterd op hiervoor geschikte terreinen. Aan de andere kant is 'functiemenging' (het mengen van bedrijvigheid met wonen) een veelgeuite wens om hiermee de leefbaarheid binnen wijken te bevorderen. Het is daarom belangrijk een goede balans te vinden tussen beide wensen. Zie hiervoor ook pagina 23-29.

Overigens is in sommige gevallen het verplaatsen van bedrijven de enige mogelijkheid om ernstige overlast voor de omgeving op te lossen. Hierin wordt een actieve rol van de gemeenten gevraagd.

In de regio zijn circa drieduizend bedrijven die aan de regels van de Wet milieubeheer moeten voldoen. Er is niet veel zware industrie: het grootste deel van het bedrijvenbestand bestaat uit kleine bedrijven waarvoor algemene regels gelden per categorie bedrijf. Ongeveer 10% van de bedrijven is vergunningplichtig. In de regio zijn drie gebieden te onderscheiden: het stedelijke, met buiten de bedrijventerreinen vooral veel detailhandel en horeca; het landelijke gebied met vooral agrarische bedrijvigheid en een waterrijk gebied waarin recreatie een grote rol speelt. Specifiek voor deze regio is daarnaast het grote aantal

bedrijven dat zich bezig houdt met biotechnologie. Ook hiervoor is speciale aandacht.

Naast naleving van de normen kan met de verruimde reikwijdte van de Wet milieubeheer van bedrijven een grotere inspanning worden gevraagd wat betreft energiebesparing, waterbesparing, afvalpreventie en vervoersmanagement. Het invulling geven aan de verruimde reikwijdte is een belangrijke opdracht voor de komende jaren. In 2003 is een beleidsplan over het omgaan met de verruimde reikwijdte opgesteld. In 2006 moet bij alle bedrijven die daar, bijvoorbeeld door de omvang van hun energie- of watergebruik voor in aanmerking komen, de verruimde reikwijdte zijn geïmplementeerd. Dit houdt in dat vergunningen op dit punt zijn geactualiseerd en dat bij bedrijven die vallen onder een AMvB indien nodig nadere eisen zijn opgelegd. Naar verwachting gaat het in de regio om circa 500 bedrijven waarbij dit op één of meer aspecten mogelijk is. Vanaf 2006 zal de aandacht voor deze bedrijven verschuiven naar een duurzame bedrijfsvoering in het algemeen.

Voor de bedrijven die niet binnen de criteria van de verruimde reikwijdte vallen, maar die wel een verbruik hebben dat meer is dan dat van circa tien huishoudens samen, wordt in de loop van 2005 een stimuleringsstraject opgesteld.

In bijgaande 'duurzaamheidsladder' is weergegeven welke stappen gezet kunnen worden naar duurzaam ondernemen. In hoeverre bedrijven daadwerkelijk kunnen stijgen op deze ladder is afhankelijk van de grootte en de aard van het bedrijf,

de mate van milieubelasting en de mogelijkheden tot preventie. Van een groot aantal bedrijven in de regio valt niet te verwachten dat zij ooit hoger zullen komen dan niveau 3 van de duurzaamheidsladder. Medewerkers van de afdeling Bedrijven van de Milieudienst vervullen naast hun taken als toezichthouder en vergunningverlener verschillende rollen. Het streven is de komende zes jaar alle bedrijven minimaal één stap op de duurzaamheidsladder te laten stijgen.

Overigens geldt hierbij dat toezicht op de naleving van milieuregels aan de basis staat van alles, ook bij bedrijven die hoog op de duurzaamheidsladder staan. Met de uitvoering van het Handhavingsplan 2003-2008 geeft de Milieudienst invulling aan de kwaliteitseisen die door het rijk aan de handhaving worden gesteld. De Milieudienst werkt op handhavinggebied samen met alle handhavingpartners in de regio, zoals politie, Hoogheemraadschap en naburige gemeenten. Deze samenwerking en afstemming tussen handhavingpartners binnen de regio wordt door het Servicepunt Handhaving (Seph) gecoördineerd. Het Seph is ondergebracht bij de Milieudienst.

Doelstelling Bedrijven: In 2010 is bij alle bedrijven waarbij dit juridisch haalbaar is de verruimde reikwijdte geïmplementeerd. Bij bedrijven waarbij dit niet verplicht kan worden maar waar dit wel relevant is, is een stimuleringsstraject ingezet. Alle bedrijven zijn minimaal één stap gestegen op de duurzaamheidsladder. De handhaving van de milieuwetgeving gebeurt professioneel conform de kwaliteitscriteria die hieraan door het rijk worden gesteld. In de regio zijn bedrijventerreinen aanwezig waarop zich bedrijven met een verhoogde milieubelasting kunnen vestigen. Ook voor bedrijven met een verhoogd risico zijn bedrijventerreinen aanwezig. Bij nieuwe of heringerichte bedrijventerreinen is vervoersmanagement ingevoerd.

- ▶ De verruimde reikwijdte wordt toegepast bij alle bedrijven waarbij dit juridisch haalbaar is. Het gaat hier om circa 500 bedrijven waarvan voor (één van) de aspecten energiebesparing, waterbesparing, afvalpreventie en/of vervoersmanagement extra aandacht wordt gevraagd.
- ▶ Bedrijven waarbij de verruimde reikwijdte niet kan worden opgelegd, maar waar wel relevante milieuwinst valt te behalen, worden door middel van een stimuleringsprogramma gestimuleerd tot milieuwinst.
- ▶ Bij het vaststellen en vernieuwen van milieuvergunningen worden de hierin opgenomen normen t.a.v. geur, geluid en de emissies van stoffen gerelateerd aan de gebiedstypologie van de omgeving. Indien nodig worden bij AMvB bedrijven nadere eisen opgelegd.
- ▶ Jaarlijks wordt een milieuprijs uitgelooft aan een bedrijf in de regio dat bijzonder goed bezig is op milieugebied.
- ▶ In de regionale bedrijventerreinen strategie wordt gezocht naar oplossingen voor de aanwezige milieubelastende en risicovolle bedrijven. Hiervoor zal een scan worden uitgevoerd naar de mogelijkheid tot differentiatie van de huidige bedrijventerreinen. Ook het versterken van de duurzaamheid van bestaande en nieuwe terreinen wordt in deze strategie meegenomen.
- ▶ In gevallen waarbij verplaatsing van een bedrijf de enige mogelijkheid is om ernstige hinder op te lossen hebben gemeenten hierin een actieve rol.
- ▶ Bij nieuwe bedrijventerreinen wordt parkmanagement ingevoerd gericht op reductie van afval, energiebesparing, verminderen van automobilititeit en het delen van voorzieningen. Op bestaande bedrijventerreinen wordt dit gestimuleerd.

DUURZAAMHEIDSLADDER

Houding van de overheid

Overheid als facilitator	10 Duurzaam ondernemen 9 Aandacht voor sociale aspecten 8 Partnership (dialogo met belanghebbenden (cq stakeholders))
Overheid als coach	7 Strategisch bedrijfsmilieumanagement 6 Productzorg / productketens 5 Milieumanagementsysteem / openbaar milieuverslag 4 Preventie, procesgeïntegreerde maatregelen
Overheid controleert actief	3 Voldoen aan actuele milieunormen 2 Minimale milieunormen / end-of-pipe oplossingen 1 Non-compliance

Focus van het bedrijf

Wereldomvattende focus
Focus naar buiten gericht (op de keten)
Focus naar binnen gericht (op productie-proces op locatie)

Gezond wonen

Goede luchtkwaliteit en weinig geluidsoverlast in de omgeving zijn een voorwaarde om gezond te kunnen wonen. Voor een deel wordt het al dan niet gezond wonen ook bepaald door de kwaliteit van de woning. Bijvoorbeeld door de mate van geluidsisolatie, de mogelijkheden tot ventileren en het voorkomen van vocht. Daarnaast speelt materiaalgebruik in de woning een rol. Hiermee is de woning een bepalende factor voor de kwaliteit van het leven, zeker omdat gemiddeld 70% van de tijd thuis wordt doorgebracht. De kwaliteit van het binnenmilieu kan worden verbeterd door extra aandacht voor dit aspect bij nieuwbouw en renovatie. Voorlichting over gezond woongedrag kan bij bestaande woningen een bijdrage leveren aan een beter binnenmilieu.

Doelstelling Gezond wonen: In 2010 is een gezond binnenklimaat en het voorkomen van geluidhinder een aandachtspunt bij alle nieuwbouw- en renovatieprojecten. Bij alle projecten waar de gemeenten rechtstreeks als opdrachtgever of financieel bij zijn betrokken zijn aangescherpte normen voor geluidsisolatie en ventilatie van kracht.

- Gemeenten stellen via het DuBoPlus pakket aanvullende eisen aan de geluidsisolatie en aan de ventilatiecapaciteit bij nieuwbouw en renovatie van woningen. Deze eisen liggen boven de huidige eisen van het Bouwbesluit. Voor zowel luchtgeluidsisolatie als contactgeluid is een verbetering van 5 dB(A) wenselijk. Bij de ventilatie-eisen is het wenselijk dat luchtvolumestromen tweemaal zo groot zijn als de

huidige eisen van het bouwbesluit waarbij de aangevoerde lucht voor 100% uit buitenlucht moet bestaan (nu: 50%). In situaties waar gemeenten het DuBoPlus pakket niet kunnen eisen worden opdrachtgevers gestimuleerd deze geluid- en isolatienormen over te nemen.

- In de regio wordt een voorbeeldproject gerealiseerd. Hier wordt een aantal woningen gerealiseerd met een optimaal binnenmilieu, minimale geluidhinder en maximaal duurzaam en energiezuinig gebouwd.
- Bouwbedrijven, architecten en ontwikkelaars in de regio worden voorgelicht over nieuwe bouwtechnieken die het binnenklimaat en de geluidsdichtheid van woningen verbeteren.

Informatie en communicatie veiligheid en milieukwaliteit

Steeds meer milieu-informatie komt digitaal beschikbaar. Een transparante overheid deelt deze informatie met haar burgers. Informatie over bedrijven, over luchtkwaliteit, over geluidbelasting, bodemkwaliteit en risicocontouren kan voor burgers echter lastig te interpreteren zijn en onnodig een bron van onrust worden. De grote opgave voor de komende tijd is daarom deze informatie zo te ontsluiten dat wordt voldaan aan de wens tot openheid, zonder onrust op te roepen. Veel van de doelstellingen in dit hoofdstuk kunnen niet worden gehaald zonder gedragsverandering. Communicatie is daarvoor, naast regelgeving en financiële prikkels één van de middelen. Een aantal van de hiervoor genoemde acties komt derhalve terug in deze paragraaf. Ook bij het thema 'inwoners' in het hoofdstuk 'Duurzame wereld' komen communicatieactiviteiten gericht op gedragsverandering aan bod.

Doelstelling Informatie en communicatie milieukwaliteit: In 2010 is er een actueel beeld van de milieukwaliteit en de veiligheidssituatie in de gemeenten. Voor burgers is deze informatie makkelijk toegankelijk en begrijpelijk. De mate van risicobeleving door bewoners is bekend. Het voorkomen van onnodige onrust is een aandachtspunt. Door middel van voorlichtingscampagnes is bij inwoners van de regio bekend wat zij zelf kunnen bijdragen aan een goede milieukwaliteit.

- Er wordt een systeem ontwikkeld waarmee de milieukwaliteit en de risico's gerelateerd aan bedrijfsactiviteiten en het vervoer van gevaarlijke stoffen voor burgers, politici en belangengroepen inzichtelijk is. Deze informatie is toegankelijk via internet.
- Burgers krijgen voorlichting over de lokale milieukwaliteit, de gezondheidseffecten en over de invloed die zij door gedragsaanpassingen zelf hebben op deze milieukwaliteit, bijvoorbeeld door autogebruik, ventilatie, burenlawaai en het stoken van open haarden. Hiervoor worden voorlichtingscampagnes opgezet.
- Bij inburgeringscursussen wordt aandacht geschonken aan gezond en milieuvriendelijk gedrag.

Duurzame inrichting

Wensbeeld — Het verstedelijkt gebied in de regio wordt omringd door landschappen waar het stil en mooi is en waar ruimte is voor natuur, recreatie en het boerenbedrijf. De stedelijke gebieden zijn compact gebouwd, worden intensief gebruikt en zijn prettige plaatsen om te wonen. Bij openbaarvervoerknooppunten wordt intensief gewoond en gewerkt. Er is ruimte voor groen; iedereen heeft op loopafstand groene ruimte. De voorzieningen zijn goed. Bedrijvigheid en wonen zijn gemengd zonder dat er overlast is of onveilige situaties ontstaan. Water en lucht zijn schoon. De ecologische groen- en waterstructuren zijn met elkaar verbonden, zowel in het landelijke als in het stedelijk gebied. Groene vingers en blauwe aders dringen de stedelijke gebieden in. De bodemkwaliteit vormt geen enkel risico voor de gezondheid van mensen of voor de vitaliteit van de natuur.

INLEIDING

Een mooie, groene omgeving waarin het prettig leven is. Dat te behouden vraagt inzet op tal van terreinen. Een duurzame inrichting betekent ook dat niet alles altijd kan. In dit hoofdstuk zijn de thema's opgenomen die een sterke relatie hebben met de leefomgeving. De ruimtelijke aspecten van milieu zozegd. Het thema 'duurzaam bouwen' is overigens opgenomen in het derde hoofdstuk 'Duurzame wereld'.

Ordening en inrichting

Wonen, werken en recreatie vragen steeds meer ruimte in deze dichtbevolkte regio. Niet alles kan echter binnen het grondgebied van de gemeenten. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden. Meer activiteiten op minder vierkante meters.

Meervoudig grondgebruik. Functiemenging met behoud van leefbaarheid. Vooral bouwen bij openbaarvervoerknooppunten en juist niet in ecologisch of landschappelijk waardevol gebied. Combineren van natuur en recreatie met agrarische functies. Liever herstructureren dan uitbreiden.

In veel gevallen vraagt dit om een creatieve inzet van ruimtelijkeordeningsinstrumenten. Zo kunnen daar waar intensief ruimtegebruik gewenst is, minimumbouwhoogtes in bestemmingsplannen worden vastgelegd en zouden de kosten per bouwlaag niet hoger maar juist lager kunnen worden.

Bij nieuwe plannen waar gestreefd wordt naar functiemenging kan met het opnemen van extra eisen ten aanzien van bijvoorbeeld de indeling van het gebied of met bouwkundige eisen aan de fundering van werkplaatsen of met aparte bedrijfsingangen en dergelijke voorkomen worden dat bewoners in de toekomst hinder van de bedrijven ervaren. Met bestaande planologische middelen kan zo een duurzame ruimtelijke inrichting worden nagestreefd.

Er zijn daarom nog kansen te benutten met de beschikbare ruimtelijkeordeningsinstrumenten en grondpolitiek. Ook exploitatieovereenkomsten en bouwverordeningen bieden kansen voor het stimuleren van meer milieuvriendelijke ontwikkelingen. Met gebiedsafhankelijk milieubeleid kan voor de aspecten geluidhinder, stank, luchtverontreiniging en veiligheid maatwerk worden geleverd.

In verschillende gemeenten is de afgelopen jaren ecologisch beleid vastgesteld. Regionaal zijn de hoofdlijnen van de ecologische structuur en beleidsuitgangspunten ten aanzien van landschap vastgelegd, onder meer in het Landschapsbeleidsplan van de Leidse Regio en Warmond. Door het lokale beleid meer af te stemmen wordt de regionale ecologie versterkt.

De ervaring leert overigens dat wanneer natuur en milieu in een vroeg stadium worden meegenomen in het planproces knelpunten worden voorkomen. Het vastleggen van natuur- en landschappelijke waarden voorafgaand aan daadwerkelijke planvorming is ook gezien de landelijke regelgeving op dit gebied een steeds grotere noodzaak.

De ambitie binnen dit thema is daarom vooral voorwaarden-scheppend: het optimaal benutten van bestaande mogelijkheden en het ontwikkelen van de ontbrekende middelen voor een zo duurzaam mogelijke inrichting van onze omgeving. Daarnaast zijn het vroegtijdig betrekken van milieuaspecten in de planfase en deze helder meenemen in de besluitvorming, belangrijke uitgangspunten.

Doelstelling Ordening en inrichting: In 2010 bevatten alle ruimtelijke plannen een milieuhygiënische-, een duurzaamheids- en een waterparagraaf en een ecologische onderlegger. Er worden ruimtelijkeordeningsinstrumenten gebruikt die duurzaamheid dichtbij brengen. Regionaal vindt afstemming plaats over ecologie.

- ▶ De plaats van milieu in het planproces en de besluitvorming wordt gegarandeerd door werkafspraken en afstemming van werkprocessen met de gemeenten.
- ▶ Bij de totstandkoming van ruimtelijke plannen wordt gebruik gemaakt van het Nationaal Pakket Duurzame Stedenbouw.
- ▶ Tevens voldoen ruimtelijke plannen aan de Watertoets. De waterkwaliteits- en waterkwantiteitsbeheerders (het Hoogheemraadschap en de waterschappen) worden tijdig bij het proces betrokken.
- ▶ Onderzocht wordt in hoeverre financiële prikkels, grondpolitiek en planologische instrumenten de duurzaamheid bij planvorming en bouw kunnen vergroten. Hierbij wordt gedacht aan statiegeldregelingen voor duurzaam bouwen, het realiseren van een regionaal groenfonds en het onderzoeken of regionaal een standpunt kan worden ingenomen ten aanzien van de openruimteheffing waarmee bij het rijk kan worden aangedrongen op realisatie hiervan.
- ▶ De gemeenten werken samen aan de regionale afstemming van lokaal ecologisch beleid. Een werkgroep geeft invulling aan de ecologische kant van het Landschapsbeleidsplan. Deze werkgroep werkt onder meer aan de realisatie van een monitoringssysteem van (stedelijke) natuurwaarden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de ervaringen van Leiden. Ook wordt een ecologisch toetsingskader voor ruimtelijke plannen ontwikkeld. Hierin is de toepassing van de Flora- en faunawet uitgewerkt.
- ▶ Ook in het buitengebied wordt samengewerkt tussen milieuhandhaving, handhaving bouwregelgeving en de handhaving door het Hoogheemraadschap.

Duurzame recreatie

De regio is een aantrekkelijke woonomgeving, vooral door de ligging in het groen: polders en landgoederen liggen op fietsafstand. Hiervan wordt veel gebruik gemaakt. Er lopen diverse initiatieven op het gebied van duurzaam recreëren waarbij aandacht is voor milieuvriendelijk vervoer, streekelijke producten, recreatie bij de (biologische) boer en betere ontsluiting van het groene gebied voor fietsers en voetgangers. Deze initiatieven zijn afkomstig van boeren aangesloten bij de agrarische natuurverenigingen, van de provincie en van individuele gemeenten. Een integraal actieplan is er echter nog niet. Een bijkomend argument voor recreatie in de eigen omgeving is overigens het tegengaan van autoverkeer naar natuurgebieden verder weg.

DOELSTELLING
Doelstelling Duurzame recreatie: In 2010 is recreatie te voet, per fiets of kano in de omgeving actief bevorderd. De benodigde infrastructuur is verbeterd. Hiertoe werken verschillende partijen samen.

- ▶ Duurzaamheidsaspecten worden betrokken bij het beleid voor toerisme en recreatie dat regionaal nader wordt uitgewerkt.

Bedrijventerreinen

Bij het inrichten van nieuwe bedrijventerreinen en het herinrichten van bestaande terreinen kan veel worden gedaan om milieubesparingen te realiseren. Hiervoor gelden natuurlijk uitgangspunten zoals compact en duurzaam bouwen en intensief ruimtegebruik die ook bij andere ruimtelijke plannen van kracht zijn. Uitgangspunt is wel dat bedrijven groeimogelijkheden houden, niet per se in de breedte: in de hoogte of in de diepte is ook een optie. Op bedrijventerreinen kan echter nog meer winst behaald worden door gebruik te maken van het groepsvoordeel. Met parkmanagement kunnen ook gezamenlijke energieopwekking en inkoop, het gebruik van voorzieningen, het realiseren van collectief vervoer voor het personeel, afvalmanagement en het verwerken van afvalwater worden gerealiseerd. Zie ook pagina 18.

DOELSTELLING
Doelstelling Bedrijventerreinen: In 2010 zijn nieuwe bedrijventerreinen duurzaam en met grote dichtheid ingericht. De mogelijkheid voor bedrijven om te kunnen groeien is hierbij een aandachtspunt. Bij herinrichting van bestaande bedrijventerreinen is duurzame inrichting een uitgangspunt. Ten minste is er op nieuwe en heringerichte terreinen sprake van parkmanagement met aandacht voor energiebesparing, vervoersmanagement, afval en afvalwater. Daarnaast is er aandacht voor inpassing van de ecologische waarden. In de regio zijn bedrijventerreinen aanwezig waar zich bedrijven met een verhoogde milieubelasting of verhoogd risico zich kunnen vestigen.

- ▶ In de regionale bedrijventerreinenstrategie wordt gezocht naar oplossingen voor de aanwezige milieubelastende en risicovolle bedrijven. Hiervoor zal een scan worden uitgevoerd naar de mogelijkheid tot differentiatie van de huidige bedrijventerreinen. Ook het versterken van de duurzaamheid van bestaande en nieuwe terreinen wordt in deze strategie meegenomen.
- ▶ Bij nieuwe bedrijventerreinen wordt parkmanagement ingevoerd gericht op reductie van afval, op energiebesparing, vermindering van automobilititeit en het delen van voorzieningen. Op bestaande bedrijventerreinen wordt dit gestimuleerd.
- ▶ Bij de (her)inrichting van bedrijventerreinen wordt rekening gehouden met de aanwezige ecologische waarden. Verlies hiervan wordt zoveel mogelijk voorkomen en anders (elders) gecompenseerd.
- ▶ Bij het ontwikkelen of herinrichten van bedrijventerreinen wordt een vervoersprestatie op locatie studie (VPL-studie) uitgevoerd.

Water

Het watersysteem is veelomvattend. Het omvat het hele stelsel van grondwater-, oppervlaktewater- en afvalwaterstromen en bijbehorende oevers, waterbodems en rioleringsystemen. Veel oppervlaktewater en slib is verontreinigd met nutriënten, metalen, bestrijdingsmiddelen en dergelijke. De soortenrijkdom aan planten en dieren is daarom beperkt. Door de hoge kosten van het reinigen en storten van verontreinigd slib is baggeren zeer kostbaar. De verontreinigingen van het oppervlaktewater zijn afkomstig van lozingen van bedrijven, de scheepvaart, de landbouw, riooloverstorten en dergelijke. Het watersysteem is niet meer in evenwicht, op de ene plek is er te veel water, op de andere plek te weinig. Alleen integraal en gezamenlijk kunnen deze problemen worden aangepakt.

Doelstelling Water: In 2010 is een aanzienlijke verbetering van het water en de waterbodem tot stand gebracht. Hiertoe is waterbeleid ontwikkeld waarmee de waterkwaliteit wordt verbeterd en recht wordt gedaan aan het ecologische en recreatieve belang van water. Zeker 50% van de oppervlaktewateren in de regio is ontdaan van verontreinigd slib; het water is op keurdiepte. Dit alles heeft ervoor gezorgd dat de snoek en de baars (indicatoren voor zuiver en helder oppervlaktewater) weer volop zwemmen in deze regio.

- ▶ Gemeenten ontwikkelen waterplannen waarin het tegengaan van vervuiling van het oppervlaktewater door riooloverstorten, het creëren van voldoende bergingscapaciteit, het verbeteren van de verwerking van rioolwater en het vasthouden van gebiedseigen water integraal wordt aangepakt.
- ▶ In nieuwe situaties en bij het vernieuwen van de riolering wordt in principe het verbeterd gescheiden rioolstelsel toegepast. Schoon regenwater is hier afgekoppeld.
- ▶ Alle risicovolle riooloverstorten worden gesaneerd. De daadwerkelijke emissie door overstorten is aanmerkelijk lager dan de verplichte basisinspanning.
- ▶ Gemeenten baggeren op basis van een gemeentelijk baggerplan waarbij onderlinge afstemming wordt gezocht tussen de verschillende waterbeheerders (inclusief de gemeenten) bij het vaststellen van de prioriteiten in hun werkzaamheden.
- ▶ Verontreiniging van het oppervlaktewater door (recreatieve) scheepvaart wordt tegengegaan door het realiseren van voldoende inzamel punten voor scheepsafval.
- ▶ Extra aandacht wordt besteed aan het regionale duurzaam bouwen beleid, gericht op het voorkomen van uitloging van zink, koper en lood.

Bodem

Met de bodem is in het verleden nonchalant omgegaan, ook in deze regio. Daarom hebben we nu te maken met een groot aantal kleine en grotere verontreinigingen. Dit kan een bedreiging vormen voor de volksgezondheid en de vitaliteit van natuur en ecologie aantasten. Het streven is in de regio een zodanige bodemkwaliteit te realiseren dat er geen enkel risico is voor de gezondheid van mensen en de vitaliteit van de natuur. Nieuwe bodemverontreiniging wordt altijd volledig gesaneerd. Dit wordt door de vervuiler betaald.

Bodemverontreiniging hindert door de hoge kosten van de sanering soms gewenste maatschappelijke ontwikkelingen zoals woningbouw en de aanleg van infrastructuur en bedrijventerreinen. Door bodemaspecten al in de initiatieffase van de planvorming mee te nemen kan voorkomen worden dat een eventuele sanering vertragend werkt en de kosten onnodig hoog oplopen. Zo mogelijk wordt naar co-financiering met marktpartijen gezocht; zo worden de maatschappelijke kosten van bodemsanering verder teruggebracht.

De doelstelling om de hele bodem 'schoon' te maken is landelijk verlaten. Het beleid is er tegenwoordig op gericht de contactzone geschikt te laten zijn voor de functie (oftewel het bodemgebruik) die het heeft of krijgt. In een aantal gevallen wordt nog steeds gekozen voor het volledig verwijderen van de verontreiniging.

Wat schoon is blijft schoon: de kwaliteit van de bodem verslechtert niet. Daarom wordt wanneer de bestaande achtergrondwaarde beter is dan de bodemgebruikswaarde deze achtergrondwaarde als kwaliteitseis voor de contactzone aangehouden.

Landelijk is het streven in 2023 alle ernstige bodemverontreiniging gesaneerd of beheerst te hebben. Het realiseren van deze doelstelling in de regio is mede afhankelijk van het daadwerkelijk vrijkomen van rijksmiddelen. Binnen het project Landsdekkend beeld worden alle ernstig verontreinigde locaties in beeld gebracht. De regio ligt hierin op schema: naar verwachting is dit project in 2005 afgerond.

In de afgelopen jaren zijn voor verschillende gemeenten bodemkwaliteitskaarten ontwikkeld. Deze kaarten zijn de basis voor het grondstromenplan waarmee grondverzet binnen de regio op een voor het milieu acceptabele manier plaats kan vinden. Voor Zoeterwoude en Warmond worden deze kaarten in de komende jaren opgesteld. De Milieudienst beheert een Bodem Informatie Systeem waarin alle bekende verontreinigingslocaties zijn geregistreerd. Recent is het bodembeleid vastgelegd in de Bodembeleidsnota. Beleid rondom grondstromen en grondverzet is vastgelegd in de Bodembeheersnota. Voor de gemeente Leiden voert de Milieudienst de bevoegd gezag taak op grond van de Wet bodembescherming uit; in de overige gemeenten is (vooralsnog) de provincie het bevoegd gezag.

Doelstelling Bodem: In 2010 is een derde van alle ernstige gevallen van bodemverontreiniging in de regio gesaneerd of beheerst. Alle ernstige gevallen van bodemverontreiniging zijn in kaart gebracht. De (maatschappelijke) kosten van bodemverontreiniging zijn afgenomen. Grondverzet vindt plaats zoals vastgelegd in de Bodembeheersnota. Hergebruik van grond en bouwstoffen is toegenomen waarbij de grond- en materialenbank een wezenlijke rol vervult. Voor bodemsaneringen, grondverzet en het bouwstoffenbesluit vindt de handhaving plaats volgens de vastgestelde strategie. Burgers hebben via internet inzicht in de bodemkwaliteit van de regio.

- ▶ Het in kaart brengen van alle gevallen van ernstige bodemverontreiniging is in 2005 afgerond.
- ▶ De strategie ten aanzien van de handhaving van bodemsaneringen, grondverzet en het bouwstoffenbesluit wordt nader uitgewerkt.
- ▶ De haalbaarheid van een regionale grondbank wordt onderzocht. Dit is een belangrijk instrument bij de uitvoering van regionaal grondstromenbeleid. Hierbij is ook aandacht voor kleine grondstromen van particulieren.
- ▶ De registratie van saneringen, de bijbehorende beheersmaatregelen en van de controles daarop wordt verbeterd. Hiertoe wordt een monitoringssysteem opgezet voor de gemeente Leiden. Voor de overige gemeenten wordt een dergelijk systeem opgezet door de provincie; deze is immers het bevoegd gezag.
- ▶ Onderzocht wordt hoe co-financiering en PPS constructies vaker kunnen worden benut om bodemsanering (in een eerder stadium) financieel mogelijk te maken.
- ▶ Saneringen in eigen beheer worden gestimuleerd. De landelijke BSB-operatie wordt hierin ondersteund. Bij bedrijven die hiervoor in aanmerking komen wordt de landelijke bedrijvenregeling onder de aandacht gebracht. Met deze regeling kunnen bedrijven een bijdrage krijgen in de saneringskosten.
- ▶ Onderzocht wordt of het mogelijk is om voor alle gemeenten die deelnemen aan de Milieudienst de bevoegd gezag taken van de Wet bodembescherming uit te voeren.
- ▶ Bodeminformatie wordt voor burgers en belangengroepen toegankelijk gemaakt via internet.

Duurzame wereld

Wensbeeld — Onze gemeenten dragen hun steentje bij aan een duurzame wereld. Het gebruik van primaire grondstoffen en fossiele brandstoffen is minimaal. Hergebruik van materialen is de norm. Nieuwe huizen, wijken en bedrijventerreinen zijn duurzaam gebouwd. Energie wordt opgewekt door de vele zonnepanelen en windmolens in de regio. Op den duur zijn de gemeenten CO₂-neutraal.

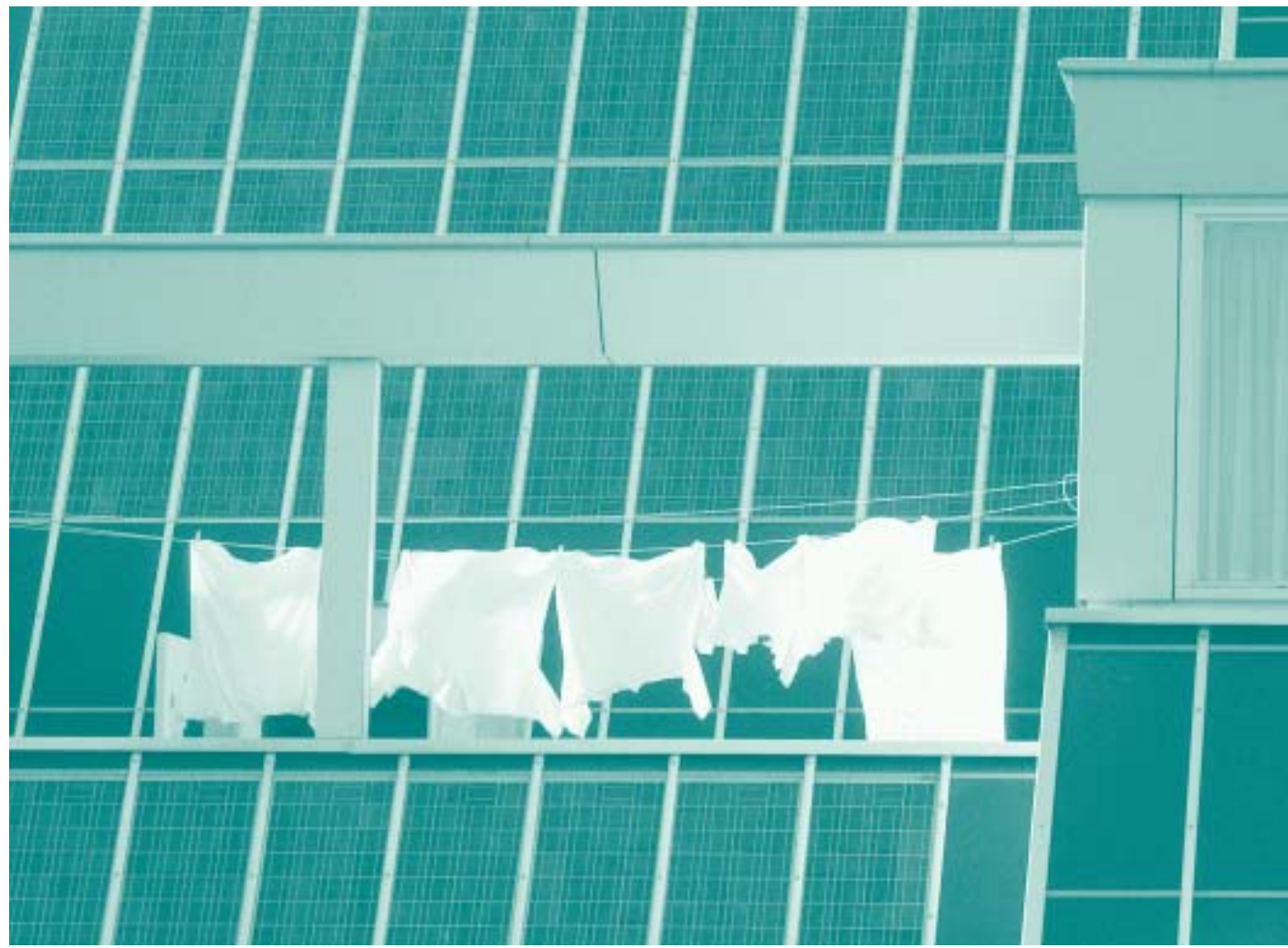
INLEIDING

Leven en werken zonder de mondiale diversiteit aan te tasten, of natuurlijke hulpbronnen uit te putten, hier en nu en elders en later. Dat is duurzaamheid. Naast verantwoordelijkheden voor het wel en wee hier en nu, zijn er immers ook verantwoordelijkheden voor mensen ver weg en voor toekomstige generaties. In dit hoofdstuk zijn thema's geclusterd die een grote relatie hebben met de mondiale dimensie van duurzaamheid. Dit betekent niet dat er geen lokale effecten zijn van de hier genoemde activiteiten, integendeel.

Ook thema's in de vorige hoofdstukken hebben soms een sterke relatie met de mondiale dimensie van duurzaamheid, zo wordt binnen het thema 'bedrijven' ingezet op duurzaam ondernemen en dragen maatregelen die de groei van het autoverkeer afremmen bij aan CO₂-reductie.

WAT IS EEN CO₂ NEUTRALE REGIO?

In een CO₂-neutrale regio wordt uitsluitend koolstofvrije energie gebruikt, zoals zonne- en windenergie of energie afkomstig van biomassa. Dit betekent dat eventueel noodzakelijke CO₂-productie van de regio door het gebruik van fossiele energie gecompenseerd moet worden. Om een CO₂-neutrale regio te realiseren is de eerste stap het efficiënt en zuinig gebruiken van energie: energiebesparing dus. Daarnaast is omschakeling naar duurzame energiebronnen nodig. Voor beide aspecten is al sinds lange tijd aandacht in deze regio. Met het klimaatbeleid wordt hieraan een nieuwe impuls gegeven. Naar verwachting zal het echter niet mogelijk zijn om de doelstelling van een CO₂-neutrale regio geheel binnen de grenzen van de regio te realiseren. Een optie is om voor dit CO₂-overschot emissierechten te kopen. Het geld dat voor deze rechten wordt betaald wordt in een fonds gestort. Met dit geld wordt elders in de wereld geïnvesteerd in vermindering van CO₂-uitstoot, bijvoorbeeld door de aanplant van bossen, modernisering van energiecentrales en fabrieken of de aanleg van windparken. Dit wordt joint implementation genoemd.

Klimaatbeleid en energiebesparing

Nederland heeft zich in 1997 gecommitteerd aan het Kyoto-protocol. In dit verdrag zijn afspraken gemaakt over de reductie van de CO₂-uitstoot om het broeikaseffect, en de daaruit voortkomende klimaatverandering, tegen te gaan. Voor Nederland betekent dit dat tussen 2008 en 2012 een reductie van 6% CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990 gerealiseerd moet zijn. Daarnaast is afgesproken dat in 2010 5% van de energie duurzaam wordt opgewekt. Een belangrijk deel van beide doelstellingen zal door gemeenten moeten worden gerealiseerd. Dit is vastgelegd in het Klimaatconvenant, dat onderdeel uitmaakt van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) tussen VNG, IPO en het rijk. Hierbij moet worden bedacht dat sinds 1990 de CO₂-uitstoot is toegenomen: de daadwerkelijk te realiseren reductie is daarom groter dan de hiervoor genoemde 6%. Voor de regio is het klimaatbeleid een natuurlijke voortzetting van het regionale energiebeleid dat al in 1995 is ingezet. Het besparen op fossiele (en dus eindige) brandstoffen is immers een doel van het milieubeleid.

In de regio wordt de helft van het totale energieverbruik gebruikt door huishoudens, gevolgd door bedrijven en instellingen (een derde van het totale energieverbruik). Een tiende van het energieverbruik is aan het verkeer toe te schrijven. 6% procent van het totale energieverbruik is afkomstig van de gemeentelijke organisaties.

In 2002 is begonnen met het opstellen van het regionale klimaatbeleid. De doelen van dit beleid moeten in 2007 gerealiseerd zijn. Binnen dit (landelijk vormgegeven) beleid zijn voor

acht verschillende thema's, drie ambitieniveaus te onderscheiden: actief, voorlopend en innovatief. Afgesproken is te komen tot één regionaal ambitieniveau. Dit wordt het voorlopend niveau, met uitzondering van het thema verkeer en vervoer, waar het realiseren van het actieve niveau al een grote opgave is. Voorafgaand aan het opstellen van het klimaatbeleid is een 'nulmeting' gedaan door middel van een Klimaatscan. Het uitvoeringsplan van het klimaatbeleid bevat in totaal ruim veertig projectplannen. Dit uitvoeringsplan is medio 2003 vastgesteld. Delen van het klimaatbeleid worden overigens al uitgevoerd. Zo is de inkoop van Groene Stroom door de gemeentelijke organisaties al gerealiseerd en wordt zonne-energie al langere tijd met subsidies en acties gestimuleerd.

Veel van de acties genoemd bij de thema's 'verkeer', 'bedrijven' en 'bedrijventerreinen' in de voorgaande hoofdstukken zijn nuttig dan wel noodzakelijk voor het realiseren van de benodigde CO₂-reductie en energiebesparing. Ook in de hierna volgende thema's 'duurzaam bouwen', 'gemeenten geven het goede voorbeeld' en 'informatie en communicatie' staan maatregelen die noodzakelijk zijn om de doelstellingen van het klimaatbeleid te realiseren.

Doelstelling Klimaat: In 2010 is de CO₂-uitstoot in deze regio in elk geval met 6% afgenomen ten opzichte van 1990. Ten minste 5% van het totale energieverbruik binnen de gemeenten wordt duurzaam opgewekt. Van de huishoudens in de regio heeft 10% een zonneboiler en/of een zonnestroomsysteem. Van een substantieel aantal bestaande woningen wordt bij renovatie de Energie Prestatie Coëfficiënt teruggebracht tot onder de 1,0.

- ▶ Het opwekken van duurzame energie en het nemen van energiebesparende maatregelen door burgers wordt door de gemeenten gesubsidieerd. Dit aanvullend op de EPR regeling en de subsidie van het energiebedrijf. Deze regeling wordt met een voorlichtingscampagne actief onder de aandacht gebracht.
- ▶ In elke gemeente wordt de Duurzame Energiescan uitgevoerd. Met dit door Novem ontwikkelde instrument worden de potenties voor duurzame energieopwekking in elke gemeente in kaart gebracht. De hieruit voortkomende aanbevelingen worden indien mogelijk gerealiseerd. Elke gemeente realiseert een voorbeeldproject op het gebied van Duurzame Energie op of bij een gemeentelijke locatie.
- ▶ Er komt een EPA meldpunt dat faciliteert bij de aanvraag en uitvoering van EPA's en de uitvoering van de aanbevolen maatregelen. Een EPA is een Energie Prestatie Advies: een advies op woningniveau over maatregelen waarmee energie kan worden bespaard en/of duurzame energie kan worden opgewekt. De EPA en het bestaan van dit meldpunt wordt met campagnes onder de aandacht gebracht van de inwoners van de regio.
- ▶ De gemeenten zamelen actief snoeihout en groen in voor het opwekken van biomassa-energie.
- ▶ Er wordt een regionaal actieplan mobiliteitsmanagement opgesteld om de bereikbaarheid te verbeteren en de groei van het autoverkeer te beheersen.
- ▶ In elke gemeente is een beleidsplan openbare verlichting vastgesteld waarin aandacht is voor energiebesparing en het gebruik van duurzame energie.
- ▶ De verruimde reikwijdte waarmee van bedrijven een grotere inspanning kan worden gevraagd ten aanzien van onder meer energiebesparing wordt toegepast bij alle bedrijven waarbij dit juridisch haalbaar is.
- ▶ De mogelijkheid tot het aankopen van emissierechten door de gemeenten wordt onderzocht, evenals de mogelijkheid om het bedrijfsleven te stimuleren dit te doen. Joint implementation zal na 2007 deel gaan uitmaken van het voort te zetten klimaatbeleid.

Duurzaam bouwen

Duurzaam bouwen betekent zodanig bouwen dat zo min mogelijk negatieve effecten op het milieu en de menselijke gezondheid ontstaan, gedurende de hele levensloop van het bouwwerk en de gebouwde omgeving.

De regio heeft een traditie op het gebied van duurzaam bouwen: de duurzame wijk Poelgeest in Oegstgeest, energiezuinig Roomburg in Leiden en een groot aantal kleinere projecten in alle gemeenten. Het regionale DuBo-beleid kreeg in 1996 een krachtige impuls met het regionale besluit over de aanpak van duurzaam bouwen. Daarna is het duurzaam bouwen beleid meer en meer verinnerlijkt. Alle gemeenten beschikken tegenwoordig over kennis van duurzaam bouwen en passen dit ook toe in hun dagelijks werk.

Met het Regionale DuBoPlus pakket wordt het duurzaam bouwen beleid vernieuwd en worden de ambities op dit gebied aangescherpt. De nota DuBoPlus is in alle gemeenten vastgesteld. Naast de woningbouw zijn er dan ook voor de utiliteitsbouw, het beheer (renovatie) en de grond-, weg- en waterbouw ambities en maatregelenlijsten vastgesteld. De regionale maatregelenlijsten zijn gebaseerd op de Nationale Pakketten Duurzaam Bouwen. Hieraan zijn regionale eisen toegevoegd, bijvoorbeeld over de toepassing van zink, lood en koper, een scherpere Energie Prestatie Coëfficiënt, betere geluidisolatie en een gezonder binnenmilieu.

Doelstelling Duurzaam Bouwen: In 2010 wordt gebouwd conform de (regelmatig geactualiseerde) regionale maatregelenlijsten duurzaam bouwen (het DuBoPlus pakket), zowel voor woningbouw, utiliteitsbouw als in de grond-, weg- en waterbouw, ook als hier meerkosten uit ontstaan. Bij woningbouw en utiliteitsbouw wordt een Energie Prestatie Coëfficiënt gerealiseerd die scherper is dan het Bouwbesluit. Nieuwe prikkels tot duurzaam bouwen zijn gerealiseerd en met marktpartijen in de regio zijn convenanten afgesloten. Hergebruik van (bouw)materialen is gestimuleerd.

- ▶ De regionale DuBoPlus pakketten voor woningbouw, voor utiliteitsbouw, voor weg- en waterbouw en voor stedenbouw hebben een hoog ambitieniveau en worden doorlopend geactualiseerd.
- ▶ Alle werkzaamheden door of in opdracht van de gemeente worden conform het Regionaal DuBoPlus Pakket uitgevoerd. Bij bouwprojecten wordt de lokale of regionale DuBocontactpersoon betrokken.
- ▶ Regionaal wordt een systeem van financiële prikkels bij gronduitgifte ontwikkeld.

- ▶ Gestreefd wordt naar het afsluiten van een convenant over duurzaam bouwen met 'bouwpartners' in de regio: woningcorporaties, projectontwikkelaars, architecten en aannemers. Waar mogelijk zullen zij ook volgens het Regionaal DuBoPlus pakket werken. Bij het vernieuwen van de prestatiecontracten tussen gemeenten en woningcorporaties worden de ambities uit het DuBoPlus pakket meegenomen.
- ▶ Zowel gemeenten als de lokale bouwwereld worden regelmatig geïnformeerd over voorbeeldprojecten, materiaalgebruik en interessante ontwikkelingen op het gebied van duurzaam bouwen. Hiervoor worden diverse communicatieve middelen ingezet.
- ▶ Extra aandacht wordt besteed aan het regionale beleid gericht op het voorkomen van uitloging van zware metalen zoals zink, koper en lood.
- ▶ Een impuls wordt gegeven aan de mogelijkheid tot hergebruik van materialen na sloop. Gemeenten gaan hierin voor.

Gemeenten geven het goede voorbeeld

Aan gemeentelijke interne milieuzorg is in alle gemeenten van de regio gewerkt. Dit heeft tot mooie voorbeelden geleid: regenwaterspoelsystemen, energiezuinige gebouwen en grasdaken. Vooral de aspecten van milieuzorg die gericht zijn op gedragsverandering, zoals papierbesparing en energiebesparing in het dagelijks werk blijken echter lastig vast te houden. Hieraan zal een extra impuls moeten worden gegeven. De rijksoverheid eist in 2004 milieuzorgsystemen van de gemeenten op het niveau van ISO 14001 of EMAS. Ook met het programma 'duurzaam inkopen' wordt een extra impuls gegeven aan de voorbeeldfunctie die gemeenten hebben.

Doelstelling Goed voorbeeld: In 2010 heeft elke gemeentelijke organisatie een goed functionerend milieuzorgsysteem inclusief een vervoersplan. Bij de inkoop van materialen wordt rekening gehouden met milieu- en duurzaamheidsaspecten.

- ▶ De gemeenten kopen 100% duurzame stroom in voor het eigen energiegebruik.
- ▶ Alle gemeentelijke gebouwen hebben een energieregistratiesysteem en een actieplan om het energiegebruik terug te dringen. Het gaat hier om zo'n 100 tot 200 gemeentelijke gebouwen in de regio. Alle maatregelen met een terugverdientijd van minder dan tien jaar en 30% van de variabele kostenverhogende energiebesparende maatregelen uit het Regionaal DuBoPlus pakket (utiliteitsbouw) zijn in dit

actieplan opgenomen. Nieuwbouw en renovaties van gemeentelijke gebouwen gebeuren volgens het Regionaal DuBoPlus pakket.

- ▶ De gemeenten voeren een milieuzorgsysteem in.
- ▶ Voor de gemeentelijke organisaties is een vervoersplan opgesteld. Bij aanschaf van nieuwe gemeentelijke auto's is het energieverbruik en de uitstoot van stoffen een belangrijke factor. Zo hebben nieuwe personenauto's energielabel A of B. Auto's met een dieselmotor worden uitgerust met een roetfilter.
- ▶ Bij de inkoop van materialen wordt rekening gehouden met milieu- en duurzaamheidsaspecten. Ook de leefomstandigheden van mensen worden hierbij betrokken. Zoveel mogelijk worden materialen aangeschaft met EKO, Milieukeur of Max Havelaar keurmerk. Dit geldt ook voor producten in de personeelkantines van gemeentelijke gebouwen.

Inwoners

Inwoners van de regio hebben verschillende rollen. Zo zijn zij soms automobilist, soms ouder, soms ondernemer en soms kattenbezitter. Nog honderden andere rollen zijn te bedenken maar eigenlijk is iedereen daarnaast consument. In de verschillende rollen heeft men met kleine en grote keuzes invloed op het milieu. Pakken we vandaag de auto of de fiets, eten we Hollandse boerenkool of boontjes uit Kenia, isoleren we het huis of gaan we op vakantie? Met diverse activiteiten wordt geprobeerd deze keuzes in milieuvriendelijke en duurzame richting te sturen. Naast de consequenties van de consumptie voor het milieu kunnen de sociale en economische gevolgen voor het 'hier en nu' maar ook voor het 'daar en later' meegenomen worden bij de keuze.

Met natuur- en milieueducatie wordt bij schoolgaande jeugd de basis gelegd voor milieu- en natuurvriendelijk gedrag. De gemeenten in de regio bieden deze de basisscholen aan. In het voortgezet onderwijs maakt duurzame ontwikkeling deel uit van het reguliere onderwijs. Ook heeft de Milieudienst samen met anderen het project Kleur het Groene Hart opgezet voor het voortgezet onderwijs. Dit project wordt de komende jaren verbreed naar meer scholen.

Communicatie over het milieu behoort tot het reguliere werk van de gemeenten en de Milieudienst. Zo is er een lange traditie van voorlichten over energiebesparing, duurzaam materiaalgebruik, duurzaam klussen en dergelijke. In dit milieubeleidsplan worden bij diverse thema's campagnes en voorlichting als middel genoemd om de beoogde doelstellingen te bereiken.

Doelstelling Inwoners: In 2010 zijn diverse projecten en acties uitgevoerd om het milieubewustzijn te vergroten en milieuvriendelijk gedrag te stimuleren. Het aanbod van duurzame producten en diensten is vergroot.

- ▶ Er wordt een voorlichtingscampagne uitgevoerd over duurzaam verkeer: energiezuinig rijden, de aankoop van schone en zuinige auto's en het verminderen van korte ritten.
- ▶ Inwoners worden op verschillende manieren voorgelicht over duurzaam klussen en verbouwen.
- ▶ In het kader van het overkoepelende project duurzaam consumeren wordt een aantal projecten uitgevoerd. Deze worden verder uitgewerkt in het actieplan duurzaam consumeren. Een aantal van deze projecten is gericht op natuur- en milieueducatie op scholen.
- ▶ Lokale duurzaamheidsinitiatieven worden zoveel mogelijk ondersteund.

Uitvoeringsprogramma

UITVOERINGSPROGRAMMA

In dit Uitvoeringsprogramma worden de trekker, de betrokkenen, de fasering en de middelen van de in dit plan genoemde acties aangegeven. Dit is indicatief bedoeld. Het is op dit moment nog niet voor alle activiteiten volledig te doen. In veel gevallen vergt dit een nadere uitwerking, nadere besluitvorming of wordt een actie in ander beleid vastgelegd.

MDWH regulier:

Dit betreft werkzaamheden die binnen de bestaande formatie van de Milieudienst West-Holland kunnen worden uitgevoerd.

MDWH projectkosten:

Dit betreft activiteiten die naar verwachting binnen het huidige projectenbudget en de formatie van de Milieudienst passen.

MDWH aanvullende fin.:

Opgegeven kosten zijn indicatief, aanvullende financiering noodzakelijk. Dit wordt uitgewerkt in een afzonderlijk voorstel.

Gemeenten regulier:

Werkzaamheden vallen in principe binnen de reguliere taken.

Gemeenten projectkosten:

De kosten van de actie vallen ten laste van het betreffende project of binnen reguliere budgetten, bijvoorbeeld het onderhoudsbudget.

Gemeenten kosten:

Voor deze activiteit zal financiering moeten worden gevonden binnen de gemeenten.

Prettig, gezond & veilig

Gebiedsafankelijk milieubeleid

In 2010 is gebiedsafankelijk milieubeleid gerealiseerd. Voor elk gebiedstype is een profiel opgesteld waarin wordt aangegeven welke milieuaspecten belangrijk zijn, welke milieukwaliteitsdoelen bij het profiel horen en welke kansen en bedreigingen er zijn om milieudoelen te kunnen verwezenlijken. Per gebiedstype zijn kwaliteitseisen vastgelegd voor de aspecten luchtverontreiniging, geur en geluid.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Voor elk deelgebied binnen de gemeenten wordt een profiel ontwikkeld. Hiermee wordt aangegeven in welke mate het gebied voldoet aan de milieukwaliteitseisen, welke aspecten voor het specifieke gebied van belang zijn (kansen en bedreigingen) en waaraan prioriteit wordt gegeven.	MDWH	Gem div.	2004-2006	MDWH projectkosten. Gemeenten regulier

Luchtkwaliteit

In 2010 vinden geen overschrijdingen van de grenswaarden uit het besluit luchtkwaliteit meer plaats. Op het merendeel van de plaatsen waar mensen wonen, sporten of anderszins langdurig verblijven is de concentratie aan luchtverontreinigende stoffen beduidend lager dan de toegestane grenswaarden. Verkeer en bedrijvigheid veroorzaken minder luchtverontreiniging.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Met de bij de thema's 'verkeer' en 'bedrijven' genoemde maatregelen, maar ook door rekening te houden met de luchtkwaliteit bij ruimtelijkeordeningsplannen, wordt voorkomen dat grenswaarden worden overschreden. Hierbij is extra aandacht voor de concentraties benzeen en NO ₂ op locaties waar mensen langdurig verblijven. Hier wordt gestreefd naar een aanmerkelijk lagere concentratie. Dit wordt vastgelegd in het gebiedsafankelijk beleid.	MDWH + gemeenten/ (VV/RO)		Uitwerking in gebiedsafankelijk milieubeleid	MDWH regulier Gemeenten extra capaciteit

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Voor locaties waar de plandrempel van het besluit luchtkwaliteit wordt overschreden worden plannen gemaakt om de luchtkwaliteit te verbeteren.	MDWH + Gemeenten (VV)			MDWH regulier Gemeenten regulier (binnen lokale verkeer- en vervoersplannen)

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Bij overschrijdingen van de grenswaarden wordt jaarlijks gerapporteerd over de luchtkwaliteit op die locatie en over het al dan niet bereiken van de doelstellingen daar. Eén keer in de drie jaar wordt een algehele rapportage luchtkwaliteit gemaakt voor alle gemeenten als bedoeld in het besluit luchtkwaliteit.	MDWH			MDWH regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Bij het verlenen van concessies aan busmaatschappijen wordt het gebruik van roetfilters als voorwaarde opgenomen.	Leiden concessie-houder BOS gebied.	Toekomst: Provincie ZH	Lopend – (voor Leiden L'dorp en Oegstgeest)	MDWH regulier

Geluid

In 2010 ligt de geluidbelasting van alle woningen in de regio beneden het wettelijk vastgestelde niveau van 70 dB(A). Van de woningen met een te hoge geluidbelasting, die voorkomen op de A-lijst, is tenminste 50% gesaneerd. Met lokaal geluidbeleid is invulling gegeven aan de wens een bij de functie passende geluidkwaliteit te realiseren. Verkeer en bedrijvigheid zijn minder een bron van geluidoverlast. Nieuwe gevallen van geluidoverlast worden voorkomen. In woningbouwprojecten waar de gemeenten bij betrokken zijn worden aangescherpte normen voor geluidisolatie opgenomen. De geluidhinder als gevolg van het vliegverkeer van Schiphol blijft binnen de milieunormen. Dit wordt geregistreerd door het in de regio geplaatste meet- en registratiesysteem.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Met het lokale geluidbeleid wordt per gebied een passende geluidkwaliteit vastgelegd. Extra aandacht wordt hierin gegeven aan stille gebieden in de stad zoals hofjes. Bij woningen wordt gestreefd naar tenminste één stille gevel.	MDWH	Gem. div	2004 - 2005	MDWH aanvullende fin. Wordt nader uitgewerkt
De geluidbelastingkaart wordt voor alle gemeenten opgesteld. Met ingang van 2008 wordt periodiek gerapporteerd conform de Europese regelgeving. Voor de gemeenten Leiderdorp, Leiden en Oegstgeest worden tevens de voor deze gemeenten verplichte actieplannen opgesteld.	MDWH		Opstellen geluid-kaart 2004-2007 Actieplannen: 2008	MDWH regulier kosten worden nader uitgewerkt
De gevelsanering van A-lijst woningen wordt voortgezet volgens het op te stellen regionale uitvoeringsprogramma.	MDWH + Gem (wonen)			MDWH regulier Gemeenten regulier Leiden MOP / ISV gelden 2005 – 2010. Overige gemeenten: provinciaal budget.
Verkeersremmende maatregelen worden zo mogelijk geluid-arm uitgevoerd. Waar mogelijk wordt bij wegaanpassingen van drukke wegen geluidreducerend asfalt toegepast.	Gemeenten			Gemeenten projectkosten (binnen onderhouds- en inrichtingsbudgetten)
Er wordt een registratiesysteem opgezet voor de waarden die zijn vastgesteld volgens de procedure 'hogere grenswaarde'. Dit onder meer uit het oogpunt van rechtsbescherming van de burger.	MDWH			MDWH projectkosten
Een aantal bedrijventerreinen in de regio is geluidgezoneerd. Het beheer van deze geluidzones is een aandachtspunt. Bij de terreinen in Leiden is een systeem van zonebeheer aanwezig. Dit wordt uitgebreid naar Zoeterwoude. In de overige gemeenten bevinden zich geen geluidgezoneerde terreinen.	MDWH	Zoeterwoude		MDWH regulier Gemeente Zoeterwoude
Gemeenten stellen via het DuBoPlus pakket aanvullende eisen aan de geluidisolatie bij nieuwbouw en renovatie van woningen. Deze eisen liggen boven de huidige eisen van het Bouwbesluit. Voor zowel luchtgeluidisolatie als contactgeluid gaat het om een verbetering van 5 dB(A). In situaties waar gemeenten het DuBoPlus pakket niet kunnen eisen worden opdrachtgevers gestimuleerd deze geluid- en isolatienormen over te nemen.	Gemeenten (wonen)	MDWH, GGD	Vaststelling via DuBo Pluspakket	Gemeenten projectkosten MDWH regulier
Bij Schiphol wordt aandacht gevraagd voor de noodzaak tot betere monitoring van de geluidhinder veroorzaakt door vliegverkeer. De instelling van een goed monitorings- en meet-systeem is hiervoor noodzakelijk. Daarnaast zal geluidhinder moeten worden tegengegaan door het beperken van het laag aanvliegen en indien mogelijk door het aanpassen van aanvlieg- of uitvliegroutes.	MDWH		Voortdurend	MDWH regulier

Geur

In 2010 is in de regio sprake van een acceptabel hinderniveau. Geurhinder wordt zoveel mogelijk voorkomen of weggenomen. Coherent gebiedsafhankelijk geurbeleid is vastgesteld. Dit betekent dat er in individuele gevallen volgens eenduidige criteria beslissingen worden genomen over het tegengaan of accepteren van (enige mate van) geurhinder. Deze criteria zijn gebiedsafhankelijk.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
In het gebiedsafhankelijk milieubeleid wordt ook geurbeleid opgenomen. Hierin worden objectieve en toetsbare criteria aangelegd voor de vaststelling van hinder. Aangegeven wordt welke technische middelen moeten worden toegepast en welke geurhinder acceptabel is.	MDWH		Uitwerking in gebiedsafhankelijk milieubeleid (2004-2006)	MDWH regulier
Bij het vaststellen en vernieuwen van milieuvergunningen worden de hierin opgenomen normen ten aanzien van geur gerelateerd aan de gebiedstypologie van de omgeving. Indien nodig worden bij AmvB bedrijven nadere eisen opgelegd.	MDWH			MDWH regulier

Externe veiligheid

In 2010 is er een actueel beeld van de externe veiligheidssituatie in de gemeenten. Deze informatie is toegankelijk voor alle hulpverleningsdiensten en overheden. Bestaande knelpunten zijn opgelost. Dit betekent dat zowel in bestaande als in nieuwe situaties wordt voldaan aan het plaatsgebonden risico. Kwetsbare functies zoals scholen, zorginstellingen en woningen voldoen daarnaast ook aan het groepsrisico.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
De veiligheidssituatie rond bedrijven en het vervoer van gevaarlijke stoffen wordt in kaart gebracht. Dit is in 2005 gerealiseerd. Deze informatie is in eerste instantie bedoeld voor hulpverleningsdiensten en overheden maar wordt ook op publiek-vriendelijke wijze toegankelijk gemaakt. Het voorkomen van onnodige onrust is hierbij een aandachtspunt.	MDWH	Brandweer	Realisatie 2005, daarna actualisatie	MDWH regulier Brandweer regulier
Voor knelpunten wordt een plan opgesteld en uitgevoerd om uiterlijk in 2010 aan de landelijke eisen ten aanzien van externe veiligheid te voldoen.	MDWH		2005- 2010	MDWH regulier
Informatie over bedrijven die relevant is tijdens calamiteiten wordt in een praktisch informatiesysteem opgenomen dat beschikbaar is voor hulpdiensten.	MDWH	Brandweer, GHOR, GGD	2005	MDWH aanvullende fin.
Onderzocht wordt of het mogelijk is per gemeente een centraal informatiesysteem op te zetten waarmee inzicht wordt gekregen in alle vergunningen en ontheffingen van een bedrijf.	Gemeenten	MDWH	2005	Nader uit te werken
LPG-stations in de bebouwde omgeving, en de aanvoer van LPG vormen een belangrijk aandachtspunt. Het gaat hierbij zowel om de tankstations zelf als om de bevoorrading als risicobron. LPG-stations in de bebouwde kom zullen worden verplaatst of moeten hun activiteiten beëindigen.	Gemeenten + MDWH			Gemeenten kosten Nader uit te werken
Enkeel in de vier jaar wordt onderzoek gedaan naar de risicobeleving van burgers. Deze informatie wordt gebruikt in het veiligheidsbeleid.	Gemeenten	MDWH		Leiden via stadsenquête, overige gemeenten nader uit te werken.

Verkeer

In 2010 zijn door infrastructurele maatregelen de negatieve gevolgen van het autoverkeer voor de milieukwaliteit teruggebracht. Zo is het aantal geluidgeïmpideerden door verkeer aantoonbaar minder dan in 2003. Er zijn in 2010 geen overschrijdingen van de grenswaarden van het besluit luchtkwaliteit meer. Daarnaast is door verschillende activiteiten de groei van het (vracht)autoverkeer binnen aanvaardbare grenzen gebleven en zijn andere vormen van vervoer (fiets, openbaar vervoer) gestimuleerd.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Er wordt een regionaal actieplan mobiliteitsmanagement opgesteld om de bereikbaarheid te verbeteren en de groei van het autoverkeer te beheersen.	SVVLR/SDB	MDWH	Volgens RVVP	Binnen RVVP
Actie Met maatregelen zoals verkeerscirculatieplannen, groene golven, snelheidsbeperkingen, de aanleg van rotondes en planologische ingrepen worden de negatieve gevolgen van het autoverkeer voor de luchtkwaliteit en de geluidhinder aangepakt.	Trekker Gemeenten (VV/RO)	Betrokkenen MDWH	Fasering Binnen gemeentelijke verkeer en vervoersplannen	Middelen Gemeenten projectkosten MDWH regulier
Actie Verkeersremmende maatregelen worden geluidarm uitgevoerd. Waar mogelijk wordt bij wegaanpassingen van drukke wegen geluidreducerend asfalt toegepast.	Trekker Gemeenten	Betrokkenen	Fasering	Middelen Gemeenten projectkosten (binnen onderhouds- en inrichtingsbudgetten)
Actie Er wordt regionaal parkeerbeleid ontwikkeld dat bijdraagt aan het terugdringen van het autoverkeer.	Trekker SVVLR/SDB	Betrokkenen Provincie	Fasering	Middelen Binnen RVVP
Actie Door toepassing van de verruimde reikwijdte in de milieuvergunning wordt van alle bedrijven waar dit relevant is het opstellen en uitvoeren van een vervoersplan gevraagd. Andere bedrijven en instellingen worden tot vervoermanagement gestimuleerd door middel van voorlichting.	Trekker MDWH Gemeenten (VV)	Betrokkenen Mobiliteit op maat	Fasering 2003-2006 Stimulerings-traject: 2005-2010	Middelen MDWH projectkosten
Actie Het fietspadennetwerk wordt verbeterd, zowel lokaal als regionaal. Fietsen wordt aantrekkelijker gemaakt. Ook de bereikbaarheid van openbaarvervoerhaltes per fiets wordt verbeterd.	Trekker SVVLR gemeenten (VV)	Betrokkenen	Fasering 2004 - Conform Fietsplan Leidse Regio en (lokale) uitvoeringsprogramma's	Middelen Uitvoeringsprogramma RVVP
Actie Ook na de aanleg van de RijnGouweLijn wordt een goede bereikbaarheid per bus van de niet direct aan de RijnGouweLijn liggende gebieden gehandhaafd.	Trekker SVVLR Gemeenten (VV)	Betrokkenen	Fasering	Middelen

Bedrijven

In 2010 is bij alle bedrijven waarbij dit juridisch haalbaar is de verruimde reikwijdte geïmplementeerd. Bij bedrijven waarbij dit niet verplicht kan worden maar waar dit wel relevant is, is een stimuleringstraject ingezet. Alle bedrijven zijn minimaal één stap gestegen op de duurzaamheidsladder. De handhaving van de milieuwetgeving gebeurt professioneel conform de kwaliteitscriteria die hieraan door het rijk worden gesteld. In de regio zijn bedrijventerreinen aanwezig waarop zich bedrijven met een verhoogde milieubelasting kunnen vestigen. Ook voor bedrijven met een verhoogd risico zijn bedrijventerreinen aanwezig. Bij nieuwe of heringerichte bedrijventerreinen is vervoermanagement ingevoerd.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
De verruimde reikwijdte wordt toegepast bij alle bedrijven waarbij dit juridisch haalbaar is. Het gaat hier om circa 500 bedrijven waarvan voor (één van) de aspecten energiebesparing, waterbesparing, afvalpreventie en/of vervoersmanagement extra aandacht wordt gevraagd.	MDWH		2003 beleidsplan 2004-2005-2006 implementatie 2007 verdere verduurzaming	MDWH regulier
Actie Bedrijven waarbij de verruimde reikwijdte niet kan worden opgelegd, maar waar wel relevante milieuwinst valt te behalen, worden door middel van een stimuleringsprogramma gestimuleerd tot milieuwinst.	Trekker MDWH	Betrokkenen	Fasering 2005 opzet 2006-2010 uitvoering	Middelen MDWH projectkosten voor aanvullende voorlichting
Actie Bij het vaststellen en vernieuwen van milieuvergunningen worden de hierin opgenomen normen t.a.v. geur, geluid en de emissies van stoffen gerelateerd aan de gebiedstypologie van de omgeving. Indien nodig worden bij AMvB bedrijven nadere eisen opgelegd.	Trekker MDWH	Betrokkenen	Fasering	Middelen MDWH regulier
Actie Jaarlijks wordt een milieuprijs uitgelooft aan een bedrijf in de regio dat bijzonder goed bezig is op milieugebied.	Trekker MDWH	Betrokkenen KvK	Fasering 2005	Middelen MDWH regulier
Actie In de regionale bedrijventerreinen strategie wordt gezocht naar oplossingen voor de aanwezige milieubelastende en risicovolle bedrijven. Hiervoor zal een scan worden uitgevoerd naar de mogelijkheid tot differentiatie van de huidige bedrijventerreinen. Ook het versterken van de duurzaamheid van bestaande en nieuwe terreinen wordt in deze strategie meegeenomen.	Trekker SLR/EZ SDB PZH	Betrokkenen MDWH	Fasering 2003 -2004 Volgens programma van afspraken toekomst SDB/SLR	Middelen Uitv progr SDB/SLR
Actie In gevallen waarbij verplaatsing van een bedrijf de enige mogelijkheid is om ernstige hinder op te lossen hebben gemeenten hierin een actieve rol.	Trekker Gemeenten (RO/EZ etc.)	Betrokkenen	Fasering	Middelen Gemeenten regulier
Actie Bij nieuwe bedrijventerreinen wordt parkmanagement ingevoerd gericht op reductie van afval, energiebesparing, verminderen van automobilititeit en het delen van voorzieningen. Op bestaande bedrijventerreinen wordt dit gestimuleerd.	Trekker Gemeenten	Betrokkenen MDWH	Fasering	Middelen Gemeenten regulier MDWH regulier

Gezond wonen

In 2010 is een gezond binnenklimaat en het voorkomen van geluidhinder een aandachtspunt bij alle nieuwbouw- en renovatieprojecten. Bij alle projecten waar de gemeenten rechtstreeks als opdrachtgever of financieel bij betrokken zijn, zijn aangescherpte normen voor geluidisolatie en ventilatie van kracht.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Gemeenten stellen via het DuBoPlus pakket aanvullende eisen aan de geluidisolatie en aan de ventilatiecapaciteit bij nieuwbouw en renovatie van woningen. Deze eisen liggen boven de huidige eisen van het Bouwbesluit. Voor zowel luchtgeluidisolatie als contactgeluid is een verbetering van 5 dB(A) wenselijk. Bij de ventilatie-eisen is het wenselijk dat luchtvolumestromen tweemaal zo groot zijn als de huidige eisen van het bouwbesluit waarbij de aangevoerde lucht voor 100% uit buitenlucht moet bestaan (nu: 50%). In situaties waar gemeenten het DuBoPlus pakket niet kunnen eisen worden opdrachtgevers gestimuleerd deze geluid- en isolatienormen over te nemen.	Gemeenten (BWT, wonen)	MDWH, GGD	Vaststelling via regionaal DuBoPlus pakket	Gemeenten projectkosten
In de regio wordt een voorbeeldproject gerealiseerd. Hier wordt een aantal woningen gerealiseerd met een optimaal binnenmilieu, minimale geluidhinder en maximaal duurzaam en energiezuinig gebouwd.	Gemeenten	MDWH, GGD		Gemeenten projectkosten
Bouwbedrijven, architecten en ontwikkelaars in de regio worden voorgelicht over nieuwe bouwtechnieken die het binnenklimaat en de geluiddichtheid van woningen verbeteren.	Gemeenten	MDWH		Gemeenten regulier MDWH regulier

Informatie en communicatie veiligheid en milieukwaliteit

In 2010 is er een actueel beeld van de milieukwaliteit en de veiligheidssituatie in de gemeenten. Voor burgers is deze informatie makkelijk toegankelijk en begrijpelijk. De mate van risicobeleving door bewoners is bekend. Het voorkomen van onnodige onrust is een aandachtspunt. Door middel van voorlichtingscampagnes is bij inwoners van de regio bekend wat zij zelf kunnen bijdragen aan een goede milieukwaliteit.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Er wordt een systeem ontwikkeld waarmee de milieukwaliteit en de risico's gerelateerd bedrijfsactiviteiten en het vervoer van gevaarlijke stoffen voor burgers, politici en belangengroepen inzichtelijk is. Deze informatie is toegankelijk via internet.	MDWH		2006	MDWH projectkosten
Burgers krijgen voorlichting over de lokale milieukwaliteit, de gezondheidseffecten en over de invloed die zij door gedragsaanpassingen zelf hebben op deze milieukwaliteit, bijvoorbeeld door autogebruik, ventilatie, burenlawaai en het stoken van open haarden. Hiervoor worden voorlichtingscampagnes opgezet.	MDWH + GGD		Regulier, planning via jaarprogramma	MDWH projectkosten
Bij inburgeringscursussen wordt aandacht geschonken aan gezond en milieuvriendelijk gedrag.	Gemeenten Opleidingscentra	MDWH		Gemeenten regulier MDWH regulier

Duurzame inrichting

Ordering en inrichting

In 2010 bevatten alle ruimtelijke plannen een milieuhygiënische-, een duurzaamheids- en een waterparagraaf en een ecologische onderlegger. Er worden ruimtelijkeorderingsinstrumenten gebruikt die duurzaamheid dichterbij brengen. Regionaal vindt afstemming plaats over ecologie.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
De plaats van milieu in het planproces en de besluitvorming wordt gegarandeerd door werkafspraken en afstemming van werkprocessen met de gemeenten.	MDWH	Gemeenten (RO)	2003- 2004	MDWH regulier Gemeenten regulier
Bij de totstandkoming van ruimtelijke plannen wordt gebruik gemaakt van het Nationaal Pakket Duurzame Stedenbouw.	Gemeenten	MDWH		Gemeenten regulier
Tevens voldoen ruimtelijke plannen aan de Watertoets. De waterkwaliteits- en waterkwantiteitsbeheerders (het Hoogheemraadschap en de waterschappen) worden tijdig bij het proces betrokken.	Gemeenten HHR			
Onderzocht wordt in hoeverre financiële prikkels, grondpolitiek en planologische instrumenten de duurzaamheid bij planvorming en bouw kunnen vergroten. Hierbij kan gedacht worden aan statiegeldregelingen voor duurzaam bouwen, het realiseren van een regionaal groenfonds en het onderzoeken of regionaal een standpunt kan worden ingenomen ten aanzien van de openruimteheffing waarmee bij het rijk kan worden aangedrongen op realisatie hiervan.	MDWH + Gemeenten (RO, GZ)			MDWH regulier Gemeenten regulier Gemeenten projectkosten
De gemeenten werken samen aan de regionale afstemming van lokaal ecologisch beleid. Een werkgroep geeft invulling aan de ecologische kant van het Landschapsbeleidsplan. Deze werkgroep werkt onder meer aan de realisatie van een monitoringsysteem van (stedelijke) natuurwaarden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de ervaringen van Leiden. Ook wordt een ecologisch toetsingskader voor ruimtelijke plannen ontwikkeld. Hierin is de toepassing van de Flora- en faunawet uitgewerkt.	SLR/N&L Gemeenten		2004 -2006	Gemeenten regulier SLR/N&L
Ook in het buitengebied wordt samengewerkt tussen milieuhandhaving, handhaving bouwregelgeving en handhaving van het Hoogheemraadschap.	SEPH	MDWH Gemeenten HHR		

Duurzame recreatie

In 2010 is recreatie te voet, per fiets of kano in de omgeving actief bevorderd. De benodigde infrastructuur is verbeterd. Hiertoe werken verschillende partijen samen.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Duurzaamheidsaspecten worden betrokken bij het beleid voor toerisme en recreatie dat regionaal nader wordt uitgewerkt.	SR0VLR/SDB SLR/EZ	MDWH Gemeenten	2003 -2004	Uitvoeringsprogramma SDB/SLR

Bedrijventerreinen

In 2010 zijn nieuwe bedrijventerreinen duurzaam en met grote dichtheid ingericht. De mogelijkheid voor bedrijven om te kunnen groeien is hierbij een aandachtspunt. Bij herinrichting van bestaande bedrijventerreinen is duurzame inrichting een uitgangspunt. Ten minste is er op nieuwe en heringerichte terreinen sprake van parkmanagement met aandacht voor energiebesparing, vervoermanagement, afval en afvalwater. Daarnaast is er aandacht voor inpassing van de ecologische waarden. In de regio zijn bedrijventerreinen aanwezig waar zich bedrijven met een verhoogde milieubelasting of verhoogd risico zich kunnen vestigen.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
In de regionale bedrijventerreinenstrategie wordt gezocht naar oplossingen voor de aanwezige milieubelastende en risicovolle bedrijven. Hiervoor zal een scan worden uitgevoerd naar de mogelijkheid tot differentiatie van de huidige bedrijventerreinen. Ook het versterken van de duurzaamheid van bestaande en nieuwe terreinen wordt in deze strategie meegeenomen.	SLR/EZ SDB PZH	MDWH	2003 –2004 Volgens program- ma van afspraken toekomst SDB/SLR	Uitvoeringsprogramma SDB/SLR

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Bij nieuwe bedrijventerreinen wordt parkmanagement ingevoerd gericht op reductie van afval, energiebesparing, vermindering van automobilititeit en het delen van voorzieningen. Op bestaande bedrijventerreinen wordt dit gestimuleerd.	Gemeenten (EZ/GZ)	MDWH	Indien van toepassing	Gemeenten regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Bij de (her)inrichting van bedrijventerreinen wordt rekening gehouden met de aanwezige ecologische waarden. Verlies hiervan wordt zoveel mogelijk voorkomen en anders (elders) gecompenseerd.	Gemeenten (EZ/GZ/RO/Ecol)		Indien van toepassing	Gemeenten regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Bij het ontwikkelen of herinrichten van bedrijventerreinen wordt een VPL-studie uitgevoerd.	Gemeenten (VV)	GZ, EZ, MDWH	Indien van toepassing	Gemeenten regulier

Water

In 2010 is een aanzienlijke verbetering van het water en de waterbodem tot stand gebracht. Hiertoe is waterbeleid ontwikkeld waarmee de waterkwaliteit wordt verbeterd en recht wordt gedaan aan het ecologische en recreatieve belang van water. Zeker 50% van de oppervlaktewateren in de regio zijn ontdaan van verontreinigd slib; het water is op keurdiepte. Dit alles heeft ervoor gezorgd dat de snoek en de baars (indicatoren voor zuiver en helder oppervlaktewater) weer volop zwemmen in deze regio.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Gemeenten ontwikkelen waterplannen waarin het tegengaan van vervuiling van het oppervlaktewater door riooloverstorten, het creëren van voldoende bergingscapaciteit en het verbeteren van de verwerking van rioolwater integraal wordt aangepakt.	Gemeenten	HHR	Leiden: 2004 –2005	Gemeenten regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
In nieuwe situaties en bij het vernieuwen van de riolering wordt in principe het verbeterd gescheiden rioolstelsel toegepast. Schoon regenwater is hier afgekoppeld.	Gemeenten	HHR		Gemeenten onderhouds en inrichtingskosten

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Alle risicovolle riooloverstorten worden gesaneerd. De daadwerkelijke emissie door overstorten is aanmerkelijk lager dan de verplichte basisinspanning.	Gemeenten	HHR	Gemeentelijke rioleringsplannen	Gemeentelijke rioleringsplannen

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Gemeenten baggeren op basis van een gemeentelijk baggerplan waarbij onderlinge afstemming wordt gezocht tussen de verschillende waterbeheerders (inclusief de gemeenten) bij het vaststellen van de prioriteiten in hun werkzaamheden.	Gemeenten			Gemeenten regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Verontreiniging van het oppervlaktewater door (recreatieve) scheepvaart wordt tegengegaan door het realiseren van voldoende inzamel punten voor scheepsafval.	Gemeenten	MDWH		

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Extra aandacht wordt besteed aan het regionale duurzaam bouwen beleid gericht op het voorkomen van uitloging van zink, koper en lood.	MDWH Gemeenten			MDWH regulier Gemeenten regulier

Bodem

In 2010 is een derde van alle ernstige gevallen van bodemverontreiniging in de regio gesaneerd of beheerst. Alle ernstige gevallen van bodemverontreiniging zijn in kaart gebracht. De (maatschappelijke) kosten van bodemverontreiniging zijn afgenomen. Grondverzet vindt plaats zoals vastgelegd in de Bodembeheersnota. Hergebruik van grond en bouwstoffen is toegenomen waarbij de grond- en materialenbank een wezenlijke rol vervult. Voor bodemsaneringen, grondverzet en het bouwstoffenbesluit vindt de handhaving plaats volgens de vastgestelde handhavingstrategie. Burgers hebben via internet inzicht in de bodemkwaliteit van de regio.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Het in kaart brengen van alle gevallen van ernstige bodemverontreiniging is in 2005 afgerond.	MDWH		2002-2005	MDWH regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
De strategie ten aanzien van de handhaving van bodemsaneringen, grondverzet en het bouwstoffenbesluit wordt nader uitgewerkt.	MDWH		2003-2004 (binnen handhavingsplan MDWH)	MDWH regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
De haalbaarheid van een regionale grondbank wordt onderzocht. Dit is een belangrijk instrument bij de uitvoering van regionaal grondstromenbeleid. Hierbij is ook aandacht voor kleine grondstromen van particulieren.	MDWH + Gemeenten			MDWH regulier Gemeenten regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
De registratie van saneringen, de bijbehorende beheersmaatregelen en van de controles daarop wordt verbeterd. Hiertoe wordt een monitoringssysteem opgezet voor de gemeente Leiden. Voor de overige gemeenten wordt een dergelijk systeem opgezet door de provincie; deze is immers het bevoegd gezag.	MDWH			Leiden: MOP /ISV Overige gemeenten: provinciaal ISV budget

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Onderzocht wordt hoe co-financiering en PPS constructies vaker kunnen worden benut om bodemsanering (in een eerder stadium) mogelijk te maken.	Gemeenten	MDWH	Bij individuele gevallen	Gemeenten regulier MDWH regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Saneringen in eigen beheer worden gestimuleerd. De landelijke BSB-operatie wordt hierin ondersteund. Bij bedrijven die hiervoor in aanmerking komen wordt de landelijke bedrijvenregeling onder de aandacht gebracht. Met deze regeling kunnen bedrijven een bijdrage krijgen in de saneringskosten.	MDWH		Voortdurend	MDWH regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Onderzocht wordt of het mogelijk is om voor alle gemeenten die deelnemen aan de Milieudienst de bevoegd gezag taken van de Wet bodembescherming uit te voeren.	MDWH			MDWH regulier

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Bodem informatie wordt voor burgers en belangengroepen toegankelijk gemaakt via internet.	MDWH			MDWH aanvullende fin.

Duurzame wereld

Klimaatbeleid en energiebesparing

In 2010 is de CO2-uitstoot in deze regio in elk geval met 6% afgenomen ten opzichte van 1990. Ten minste 5% van het totale energieverbruik binnen de gemeenten wordt duurzaam opgewekt. Van de huishoudens in de regio heeft 10% een zonneboiler en/of een zonnestroomsysteem. Van een substantieel aantal bestaande woningen wordt bij renovatie de Energie Prestatie Coëfficiënt teruggebracht tot onder de 1,0.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
Het opwekken van duurzame energie en het nemen van energiebesparende maatregelen door burgers wordt door de gemeenten gesubsidieerd. Dit aanvullend op de EPR regeling en de subsidie van het energiebedrijf. Deze regeling wordt met een voorlichtingscampagne actief onder de aandacht gebracht.	MDWH		2004 t/m 2007	Via Klimaatbeleid.
In elke gemeente wordt de Duurzame Energiescan uitgevoerd. Met dit door Novem ontwikkelde instrument worden de potenties voor duurzame energieopwekking in elke gemeente in kaart gebracht. De hieruit voortkomende aanbevelingen worden indien mogelijk gerealiseerd. Elke gemeente realiseert een voorbeeldproject op het gebied van Duurzame Energie op of bij een gemeentelijke locatie.	MDWH	Gemeenten (gebouwen-beheer)	Scan: 2003-2004 Voorbeeldproject: 2004-2007	Via Klimaatbeleid Voorbeeldproject: besluitvorming per project
Er komt een EPA meldpunt dat faciliteert bij de aanvraag en uitvoering van EPA's en de uitvoering van de aanbevolen maatregelen. Een EPA is een Energie Prestatie Advies: een advies op woningniveau over maatregelen waarmee energie kan worden bespaard en/of duurzame energie kan worden opgewekt. De EPA en het bestaan van dit meldpunt wordt met campagnes onder de aandacht gebracht van de inwoners van de regio.	MDWH		2003-2006	Via Klimaatbeleid.
De gemeenten zamelen actief snoeihout en groen in voor het opwekken van biomassa-energie.	MDWH	Gemeenten Gevulei	2004-2005	
Er wordt een regionaal actieplan mobiliteitsmanagement opgesteld om de bereikbaarheid te verbeteren en de groei van het autoverkeer te beheersen.	SVVLR		Uitvoering binnen RVVP	RVVP
In elke gemeente is een beleidsplan openbare verlichting vastgesteld waarin aandacht is voor energiebesparing en het gebruik van duurzame energie.	MDWH	Gemeenten	2003	Gemeenten regulier
De verruimde reikwijdte waarmee van bedrijven een grotere inspanning kan worden gevraagd ten aanzien van onder meer energiebesparing wordt toegepast bij alle bedrijven waarbij dit juridisch haalbaar is.	MDWH		2003-2006 daarna stimulerend	MDWH regulier
De mogelijkheid tot het aankopen van emissierechten door de gemeenten wordt onderzocht, evenals de mogelijkheid om het bedrijfsleven te stimuleren dit te doen. Joint implementation zal na 2007 deel gaan uitmaken van het voort te zetten klimaatbeleid.	MDWH	Gemeenten	Voorbereiding 2005 / 2006 uitvoering 2007 en verder	Nader uit te werken

Duurzaam bouwen

In 2010 wordt gebouwd conform de (regelmatig geactualiseerde) regionale maatregelenlijsten duurzaam bouwen (het DuBoPlus pakket), zowel voor woningbouw, utiliteitsbouw als in de grond-, weg- en waterbouw, ook als hier meerkosten uit ontstaan. Bij woningbouw en utiliteitsbouw wordt een Energie Prestatie Coëfficiënt gerealiseerd die scherper is dan het Bouwbesluit. Nieuwe prikkels tot duurzaam bouwen zijn gerealiseerd en met marktpartijen in de regio zijn convenanten afgesloten. Hergebruik van (bouw)materialen is gestimuleerd.

Actie	Trekker	Betrokkenen	Fasering	Middelen
De regionale DuBoPlus pakketten voor woningbouw, voor utiliteitsbouw, voor weg- en waterbouw en voor stedenbouw hebben een hoog ambitieniveau en worden doorlopend geactualiseerd.	MDWH	Gemeenten	DuBoPlus pakket: 2003- 2004, daarna regulier	MDWH regulier
Alle werkzaamheden door of in opdracht van de gemeente worden conform het Regionaal DuBoPlus Pakket uitgevoerd. Bij bouwprojecten wordt de lokale of regionale dubocontact-persoon betrokken.	Gemeenten	MDWH	Regulier	Gemeenten projectkosten MDWH regulier
Regionaal wordt een systeem van financiële prikkels bij grond-uitgifte ontwikkeld.	MDWH	Gemeenten	2003- 2007	MDWH regulier Gemeenten regulier
Gestreefd wordt naar het afsluiten van een convenant over duurzaam bouwen met 'bouwpartners' in de regio: woningcorporaties, projectontwikkelaars, architecten en aannemers. Waar mogelijk zullen zij ook volgens het Regionaal DuBoPlus pakket werken. Bij het vernieuwen van de prestatiecontracten tussen gemeenten en woningcorporaties worden de ambities uit het DuBoPlus pakket meegenomen.	MDWH Gemeenten	SROVLR	2006	MDWH regulier Gemeenten regulier
Zowel de gemeenten als de lokale bouwwereld worden regelmatig geïnformeerd over voorbeeldprojecten, materiaalgebruik en interessante ontwikkelingen op het gebied van duurzaam bouwen. Hiervoor worden diverse communicatieve middelen ingezet.	MDWH	Gemeenten bouwwereld	Voortdurend	MDWH projectkosten Gemeenten regulier
Extra aandacht wordt besteed aan het regionale beleid gericht op het voorkomen van uitlozing van zware metalen zoals zink, koper en lood.	MDWH Gemeenten	Provincie HHR	2003-2004	MDWH regulier
Een impuls wordt gegeven aan de mogelijkheid tot hergebruik van materialen na sloop. Gemeenten gaan hierin voor.	Gemeenten	MDWH	2003 - 2010	Gemeenten projectkosten

Gemeenten geven het goede voorbeeld

In 2010 heeft elke gemeentelijke organisatie een goed functionerend milieuzorgsysteem inclusief een vervoersplan. Bij de inkoop van materialen wordt rekening gehouden met milieu- en duurzaamheidsaspecten.

Actie De gemeenten kopen 100% duurzame stroom in voor het eigen energiegebruik.	Trekker Gemeenten	Betrokkenen MDWH	Fasering Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude in 2003 Leiden: bij aanpassing huidig contract van 66% naar 100% Warmond: 2004
---	-----------------------------	----------------------------	---

Actie Alle gemeentelijke gebouwen hebben een energieregistratiesysteem en een actieplan om het energiegebruik terug te dringen. Het gaat hier om zo'n 100 tot 200 gemeentelijke gebouwen in de regio. Alle maatregelen met een terugverdientijd van minder dan tien jaar en 30% van de variabele kostenverhogende energiebesparende maatregelen uit het Regionaal DuBoPlus pakket (utiliteitsbouw) zijn in dit actieplan opgenomen. Nieuwbouw en renovaties van gemeentelijke gebouwen gebeuren volgens het Regionaal DuBoPlus pakket.	Trekker MDWH	Betrokkenen Gemeenten	Fasering 2003-2006	Middelen Via Klimaatbeleid
--	------------------------	---------------------------------	------------------------------	--------------------------------------

Actie De gemeenten voeren een milieuzorgsysteem in.	Trekker Gemeenten	Betrokkenen	Fasering 2004-2006	Middelen Gemeenten kosten
---	-----------------------------	--------------------	------------------------------	-------------------------------------

Actie Voor de gemeentelijke organisaties is een vervoersplan opgesteld. Bij aanschaf van nieuwe gemeentelijke auto's is het energieverbruik en de uitstoot van stoffen een belangrijke factor. Zo hebben nieuwe personenauto's energielabel A of B. Auto's met een dieselmotor worden uitgerust met een roetfilter.	Trekker Gemeenten	Betrokkenen MDWH	Fasering 2004-2006	Middelen Gemeenten projectkosten
---	-----------------------------	----------------------------	------------------------------	--

Actie Bij de inkoop van materialen wordt rekening gehouden met milieu- en duurzaamheidsaspecten. Ook de leefomstandigheden van mensen wordt hierbij betrokken. Zoveel mogelijk worden materialen aangeschaft met EKO, Milieukeur of Max Havelaar keurmerk. Dit geldt ook voor producten in de personeelkantines van gemeentelijke gebouwen.	Trekker Gemeenten	Betrokkenen	Fasering	Middelen Gemeenten projectkosten
---	-----------------------------	--------------------	-----------------	--

Inwoners

In 2010 zijn diverse projecten en acties uitgevoerd om het milieubewustzijn te vergroten en milieuvriendelijk gedrag te stimuleren. Het aanbod van duurzame producten en diensten is vergroot.

Actie Er wordt een voorlichtingscampagne uitgevoerd over duurzaam verkeer: energiezuinig rijden, de aankoop van schone en zuinige auto's en het verminderen van korte ritten.	Trekker MDWH	Betrokkenen	Fasering	Middelen MDWH projectkosten
---	------------------------	--------------------	-----------------	---------------------------------------

Actie Inwoners worden op verschillende manieren voorgelicht over duurzaam klussen en verbouwen.	Trekker MDWH	Betrokkenen Gemeenten bouwwereld	Fasering 2003-2010	Middelen MDWH projectkosten
---	------------------------	---	------------------------------	---------------------------------------

Actie In het kader van het overkoepelende project duurzaam consumeren worden een aantal projecten uitgevoerd. Deze worden verder uitgewerkt in het actieplan duurzaam consumeren. Een aantal van deze projecten zijn gericht op natuur- en milieu-educatie op scholen.	Trekker MDWH Gemeenten	Betrokkenen Gevulei Scholen	Fasering Actieplan: 2003-2004 Uitvoering: voortdurend	Middelen MDWH projectkosten Nadere uitwerking
--	-------------------------------------	--	--	--

Actie Lokale duurzaamheidsinitiatieven worden zoveel mogelijk ondersteund.	Trekker MDWH Gemeenten	Betrokkenen	Fasering Voortdurend	Middelen
--	-------------------------------------	--------------------	--------------------------------	-----------------

Lijst met afkortingen

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
BANS	Bestuursakkoord nieuwe stijl – akkoord tussen gemeenten, provincie en rijk, o.a. over klimaatbeleid.
BSB	Bodemsanering in gebruik zijnde bedrijfsterreinen
CO ₂	Koolstofdioxide
dB(A)	Decibel
DuBo	Duurzaam Bouwen
EPA	Energie Prestatie Advies
EPC	Energie Prestatie Coëfficiënt
EPR	Energiepremieregeling
EZ	Economische Zaken
Gevulei	Gemeenschappelijke vuilverwerking Leiden
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GIM	Gemeentelijke Interne Milieuzorg
GSB	Grotestedenbeleid
GZ	Grond(gebied)zaken
HHR	Hoogheemraadschap van Rijnland
IPO	Interprovinciaal overleg
ISV	Investeringsbudget stedelijke vernieuwing
MDWH	Miliedienst West-Holland
MIG	Modernisering Instrumentarium Wet Geluidhinder
N&L	Natuur & Landschap.
NME	Natuur- en milieueducatie
MOP	Meerjarenontwikkelingsprogramma
NO ₂	Stikstofdioxide
PKB-gebied	In dit geval: gebied waarop de Planologische Kernbeslissing Schiphol en Omgeving (december, 1995) van toepassing is.
PPS	Publiekprivate samenwerking
PZH	Provincie Zuid-Holland
RGL	RijnGouweLijn
RO	Ruimtelijke Ordening
RVMK	Regionale verkeersmilieukaart
RVVP	Regionaal verkeers- en vervoersplan
SDB	Samenwerkingsorgaan Duin- en Bollenstreek
SEPH	Servicepunt handhaving Leidse Regio
SLR	Samenwerkingsorgaan Leidse Regio
SROVLR	Samenwerkingsverband ruimtelijke ordening en volkshuisvesting Leidse Regio
SVVLR	Samenwerkingsverband verkeer- en vervoer Leidse Regio
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VPL	Vervoersprestatie op Locatie
VV	Verkeer en Vervoer
Wm	Wet milieubeheer

COLOFON

Uitgave

Milieudienst West-Holland, Leiden © 2004

Projectleiding

Bram van den Berg

Tekst en redactie

Yolanda Koops

Met bijdragen van een groot aantal medewerkers van de Milieudienst West-Holland en de vijf gemeenten

Procesbegeleiding

Yolanda Koops, Hannie Korthof, Henriëtte Martens – m.m.v. IMV, Eric Dil

Ontwerp en productie

Stern / Den Hartog & De Vries, Arnhem

Fotografie

Taco van der Eb, Leiden

Met dank aan allen die hieraan een bijdrage hebben geleverd

Het milieubeleidsplan is in de eerste helft van 2004 door de vijf gemeenteraden en het algemeen bestuur van de Milieudienst West-Holland vastgesteld. Hoewel deze uitgave met de grootst mogelijke zorg werd samengesteld kunnen aan deze uitgave geen rechten worden ontleend.

Milieudienst West-Holland

Postbus 159

2300 AD Leiden

Bezoekadres:

Schipholweg 128, Leiden

Telefoon 071 408 36 00

Fax: 071 408 36 01

www.mdwh.nl